

Załącznik
do uchwały LV/351/2023
Rady Gminy w Gąsawie
z dnia 23 marca 2023 r.

Pan
Mariusz Kamiński
Minister Spraw Wewnętrznych
i Administracji
ul. Stefana Batorego 5
02-591 Warszawa

za pośrednictwem

Pana
Mikołaja Bogdanowicza
Wojewody Kujawsko-Pomorski

Wnioskodawca:
Rada Gminy w Gąsawie
ul. Żnińska 8
88-410 Gąsawa

WNIOSEK

O NADANIE MIEJSCOWOŚCI GĄSAWA STATUSU MIASTA

Na podstawie art. 4 ust. 4 i art. 4b ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 tj.) oraz § 1 ust. 1 oraz § 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2001 r. w sprawie postępowania przy składaniu wniosków dotyczących tworzenia, łączenia, dzielenia, znoszenia i ustalania granic gmin, nadawania gminie lub miejscowości statusu miasta, ustalania i zmiany nazw gmin i siedzib ich władz oraz dokumentów wymaganych w tych sprawach (Dz. U. z 2014 r. poz. 310) Rada Gminy w Gąsawie przekazuje wniosek o nadanie statusu miasta miejscowości Gąsawa wraz z załącznikami.

Uwzględniając wyniki konsultacji społecznych, układ urbanistyczny i przestrzenny, charakter zabudowy, rozwiniętą infrastrukturę społeczną i techniczną miejscowości Gąsawa, a także względy historyczne oraz więzi społeczne i gospodarcze, zapewniające zdolność do wykonywania zadań publicznych Rada Gminy w Gąsawie wnosi o:

- 1. Zaakceptowanie wniosku Rady Gminy w Gąsawie o nadanie statusu miasta miejscowości Gąsawa.**
- 2. Utworzenie w miejsce jednostki samorządowej – Gminy Gąsawa – Miasta i Gminy Gąsawa.**

UZASADNIENIE

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40) do właściwości Rady Gminy należy wystąpienie z wnioskiem o nadanie praw miejskich miejscowości. W rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2001 r. w sprawie trybu postępowania przy składaniu wniosków dotyczących tworzenia, łączenia, dzielenia, znoszenia i ustalania granic gmin, nadawania gminie lub miejscowości statusu miasta, ustalania i zmiany nazw gmin i siedzib ich władz oraz dokumentów wymaganych w tych sprawach wymieniono niezbędne dokumenty, które należy dołączyć do wniosku. Za utworzeniem miasta Gąsawa przemawiają przesłanki wymienione w art. 4 ust. 4 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, zgodnie z którymi nadanie gminie lub miejscowości statusu miasta, ustalenie jego granic i ich zmiana dokonywane są w sposób uwzględniający infrastrukturę społeczną i techniczną oraz układ urbanistyczny i charakter zabudowy. Miejscowość Gąsawa spełnia powyższe warunki.

W dniu 5 stycznia 2023 roku Rada Gminy w Gąsawie podjęła uchwałę Nr LII/327/2023 w sprawie podjęcia procedury związanej z nadaniem miejscowości Gąsawa statusu miasta oraz uchwałę Nr LII/328/2023 w sprawie przeprowadzenia konsultacji społecznych z mieszkańcami Gminy Gąsawa w sprawie nadania miejscowości Gąsawa statusu miasta. Następnie w dniu 27 stycznia 2023 r. Wójt Gminy Gąsawa wydał zarządzenie nr 446/2023 w sprawie ustalenia szczegółowych zasad, wzoru ankiety oraz składu zespołu konsultacyjnego do przeprowadzenia konsultacji społecznych z mieszkańcami Gminy Gąsawa dotyczących nadania miejscowości Gąsawa statusu miasta.

Konsultacje przeprowadzone zostały w terminie od dnia 30 stycznia 2023 roku do dnia 20 lutego 2023 roku. Zbiorecze wyniki konsultacji wskazują, iż zarówno mieszkańcy Gminy Gąsawa i Sołectwa Gąsawa opowiedzieli się za nadaniem miejscowości Gąsawa statusu miasta. W związku z pozytywną opinią mieszkańców gminy Gąsawa, w kwestii nadania statusu miasta miejscowości Gąsawa, zasadnym jest, aby Rada Gminy w Gąsawie wystąpiła z wnioskiem do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, za pośrednictwem Wojewody Kujawsko-Pomorskiego do dnia 31 marca 2023 roku

STANOWISKO WNIOSKODAWCY DOTYCZĄCE SPEŁNIENIA PRZESŁANEK, O KTÓRYCH MOWA ODPOWIEDNIO W ART. 4 UST. 4 USTAWY O SAMORZĄDZIE GMINNYM

W oparciu o zapisy ustawy o samorządzie gminnym, nadanie miejscowości statusu miasta, dokonywane jest w sposób uwzględniający infrastrukturę społeczną i techniczną oraz układ urbanistyczny i charakter zabudowy, a więc za utworzeniem miasta przemawiają przesłanki, które wskazują, że miasto tworzone jest na terenie zurbanizowanym, o przewadze ludności nierolniczej, posiadającym odpowiedni potencjał gospodarczy i odpowiednio ukształtowaną infrastrukturę w zakresie urządzeń komunalnych i komunikacyjnych, a także spełniającego funkcję lokalnego ośrodka oświaty, kultury i handlu.

Gąsawa jako miejscowość posiada wiele cech, które stanowią podstawę do nadania statusu miasta m.in.:

1. Posiadanie miejskich cech funkcjonalno-przestrzennych (układ urbanistyczny typu miejskiego z wyodrębnionym rynkiem, zwartą zabudową, jednoznacznie wykształconym centrum, wyznaczonymi ulicami, brakiem zabudowy zagrodowej w obszarze zwartej zabudowy, infrastrukturą w postaci dróg o nawierzchni asfaltowej, chodników, oświetlenia ulicznego);
2. Odpowiednia infrastruktura techniczno-komunalna (stacja uzdatniania wody, sieć wodociągowa, sieć kanalizacji sanitarnej, przepompownie ścieków, stacje bazowe telefonii komórkowej, Internet światłowodowy, monitoring);
3. Rys historyczny, więzi społeczne i gospodarcze zapewniające zdolność do wykonywania zadań publicznych;
4. Posiadanie praw miejskich w latach 1388 -1934;
5. Posiadanie zabytków architektonicznych, kulturowych i wyznaniowych;
6. Stanowi ważny ośrodek administracyjno-gospodarczo-handlowy o znaczeniu ponadlokalnym. Gąsawa jest nie tylko siedzibą gminy, w której znajdują się takie instytucje obsługujące mieszkańców jak: Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Zakład Robót Publicznych, Gminna Spółka Wodna, poczta, bank, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, szkoła podstawowa, szkoła średnia, przedszkole, kościół parafialny, ale także ma rozwiniętą sferę usług świadczonych dla mieszkańców: restauracje, apteki, sklepy, paczkomaty, market, usługi fryzjersko-kosmetyczne, naprawa pojazdów samochodowych, zakład wulkanizacyjny, myjnia samochodowa, stacja paliw, usługi z branży ogólnobudowlanej, weterynaryjne, rachunkowo-księgowej, ubezpieczeniowej, obróbka drewna, zakłady pracy, kwiaciarnie, piekarnię, plaża z

rozwinęta. Na terenie miejscowości znajduje się hala sportowa, stadion gminny - boisko ze sztuczną nawierzchnią do gry w hokeja na trawie, orlik, a także siłownie zewnętrzne. Zadania z zakresu ochrony przeciwpożarowej wykonuje Ochotnicza Straż Pożarna w Gąsawie należąca do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Sposób zagospodarowania centrum miejscowości nosi cechy charakterystyczne dla przestrzeni miejskich: utwardzone place publiczne, parkingi, ciągi komunikacyjne i piesze, oświetlenie ulic, placów i parku, odpowiednie odwodnienie, brak zabudowań związanych z produkcją rolniczą typowych dla zabudowy zagrodowej. Stan zabudowy w miejscowości ocenia się jako dobry.

7. Zatrudnienie mieszkańców poza rolnictwem;
8. Pozytywne wyniki przeprowadzonych konsultacji społecznych.

Posiadanie statusu miasta odgrywa ważną rolę wizerunkową dla miejscowości dysponującej takim statusem. Nasza gmina ciągle się rozwija, a podjęcie przez radnych przedmiotowej uchwały, będzie dodatkowym zobowiązaniem dla naszego samorządu do podejmowania kolejnych zadań w celu podnoszenia standardu życia mieszkańców oraz wzrostu rangi i znaczenia miejscowości Gąsawa i całej gminy. Stopień zurbanizowania miejscowości, istniejąca infrastruktura techniczna i atrakcyjne położenie miejscowości cieszy się dużym zainteresowaniem potencjalnych inwestorów w zakresie zabudowy jednorodzinnej, szeregowej i usługowej.

Rada Gminy w Gąsawie stoi na stanowisku, że przesłanka, o której mowa w art. 4 ust. 4 została spełniona

**PODSTAWOWE DANE STATYSTYCZNE DOTYCZĄCE LICZBY LUDNOŚCI NA
TERENIE OBJĘTYM WNIOSEM**

STATYSTYKA LUDNOŚCI

ILOŚCIOWA DLA CAŁEJ GEOGRAFII
(STATYSTYKA LUDNOŚCI NA 31.12.2022 - STAŁE)
CAŁY OBSZAR ADRESOWY

Statystyka na dzień 2022-12-30

Liczba wybranych osób: 5115 (cały obszar adresowy obejmuje: 5115)
Podział na: a) AKTUALNA KARTOTEKA, b) GMINA, c) MIEJSCOWOŚĆ

a) STALI MIESZKAŃCY	5115
b) GAŚAWA (0419022)	5115
c) ANNOWO	144
c) BISKUPIN	311
c) CHOMIĄŻA SZLACHECKA	158
c) DREWNO	93
c) GAŚAWA	1408
c) GŁOWY	41
c) GODAWY	272
c) GOGÓŁKOWO	386
c) KOMRATOWO	69
c) LASKI MAŁE	148
c) LASKI WIELKIE	106
c) ŁYSININ	325
c) MARCINKOWO DOLNE	81
c) MARCINKOWO GÓRNE	173
c) NOWAWIEŚ PAŁUCKA	193
c) OBUDNO	299
c) OĆWIEKA	108
c) OSTRÓWCE	14
c) PIASTOWO	47
c) PNIEWY	112
c) ROZALINOWO	49
c) RYSZEWKO	81
c) SZELEJEWO	405
c) WIKTOROWO	92

Liczba ludności na terenie objętym wnioskiem wynosi:

Sołectwo Gąsawa: 1408

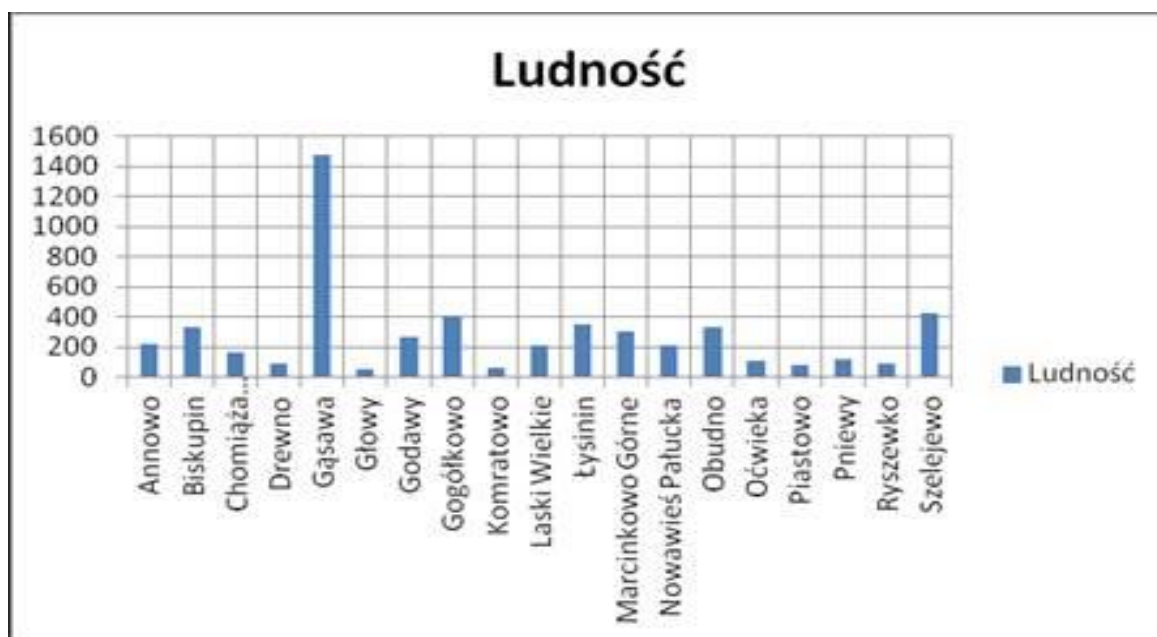
Mężczyźni: 697

Kobiety: 711

W tym do 18 lat: mężczyzn – 142, a kobiet – 114.

Powyżej 18 - 60 lat: kobiet – 392, a powyżej 60 lat – 205 kobiet.

Powyżej 18 – 65 lat mężczyzn – 436, a powyżej 65 lat - 119

Wykres. Liczba ludności w sołectwach Gminy Gąsawa

Dane statystyczne dotyczące powierzchni terenu w hektarach:

W poniższej tabeli zostały wyszczególnione obręby ewidencyjne znajdujące się na terenie gminy Gąsawa wraz z powierzchnią ewidencyjną:

L.p.	Obręb	Nr GUS	Pow ewid [ha]
1	Annowo-Wiktorowo	041902 2.0001	309,2382
2	Biskupin	041902 2.0002	664,9967
3	ChomiąŜa Szlachecka	041902 2.0003	1236,3251
4	Drewno	041902 2.0004	1552,137
5	Gąsawa	041902 2.0005	693,3864
6	Godawy	041902 2.0006	886,8232
7	Gogółkowo	041902 2.0007	547,6252
8	Komratowo	041902 2.0008	235,9379
9	Laski Wielkie-Male	041902 2.0009	610,4627
10	Łysinin	041902 2.0010	1254,2447
11	Marcinkowo Dolne	041902 2.0011	404,68
12	Marcinkowo Górne	041902 2.0012	591,1358
13	Nowawieś Pałucka	041902 2.0013	494,2765
14	Obudno	041902 2.0014	1483,0368
15	Oćwieka	041902 2.0015	374,3941
16	Pniewy	041902 2.0016	405,0873
17	Rozalinowo-Piastowo	041902 2.0017	268,2516
18	Ryszewko	041902 2.0018	277,9293
19	Szelejewo	041902 2.0019	1237,6799

Powierzchnia łączna: 13527,6504 ha

Informacje dotyczące struktury zatrudnienia w gminie Gąsawa

Większość mieszkańców gminy Gąsawa zatrudnionych jest poza rolnictwem. Na terenie miejscowości Gąsawa mamy 13 gospodarstw rolnych powyżej 15 ha.

W chwili obecnej, w oparciu o dane podatkowe Urzędu Gminy, można stwierdzić, że zanika działalność rolnicza na terenie miejscowości Gąsawa. Mieszkańcy zatrudnieni są w licznych gałęziach gospodarki. Część z nich dojeżdża do pracy do pobliskich miast do Żnina, Gniezna, Bydgoszczy, Inowrocławia oraz Mogilna. Część prowadzi własną działalność gospodarczą związana z usługami ogólnobudowlanymi, transportowymi, mechanicznymi, handlem, gastronomią, turystyką, usługami kosmetyczno-fryzjerskimi itp. Na terenie miejscowości Gąsawa jest 135 przedsiębiorców. Ponadto, znaczna część mieszkańców znajduje zatrudnienie w zakładach, instytucjach, placówkach oświatowych znajdujących się w miejscowości Gąsawa oraz na terenie gminy.

W załączniku pismo Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy w/s informacji dotyczącej struktury zatrudnienia w gminie.

KONSULTACJE SPOŁECZNE

W dniu 5 stycznia 2023 roku Rada Gminy w Gąsawie podjęła uchwałę Nr LII/327/2023 w sprawie podjęcia procedury związanej z nadaniem miejscowości Gąsawa statusu miasta oraz uchwałę Nr LII/328/2023 w sprawie przeprowadzenia konsultacji społecznych z mieszkańcami Gminy Gąsawa w sprawie nadania miejscowości Gąsawa statusu miasta. Następnie w dniu 27 stycznia 2023 r. Wójt Gminy Gąsawa wydał zarządzenie nr 446/2023 w sprawie ustalenia szczegółowych zasad, wzoru ankiety oraz składu zespołu konsultacyjnego do przeprowadzenia konsultacji społecznych z mieszkańcami Gminy Gąsawa dotyczących nadania miejscowości Gąsawa statusu miasta.

Konsultacje przeprowadzone zostały w formie ankiet w terminie od dnia 30 stycznia 2023 roku do dnia 20 lutego 2023 roku. Ponadto odbyły się zebrania sołeckie z mieszkańcami, na których przeprowadzano konsultacje społeczne. Szczegółowo omówiono procedurę związaną z nadaniem miejscowości Gąsawa statusu miasta oraz udzielono odpowiedzi na pytania mieszkańców.

Zbiorcze wyniki konsultacji wskazują, iż zarówno mieszkańcy Gminy Gąsawa i Sołectwa Gąsawa opowiedzieli się za nadaniem miejscowości Gąsawa statusu miasta.

Zestawienie wyników konsultacji społecznych dotyczących nadania miejscowości Gąsawa statusu miasta, które odbyły się w Gminie Gąsawa od dnia 30 stycznia 2023 roku do dnia 20 lutego 2023 roku, z podziałem na jednostki pomocnicze gminy:

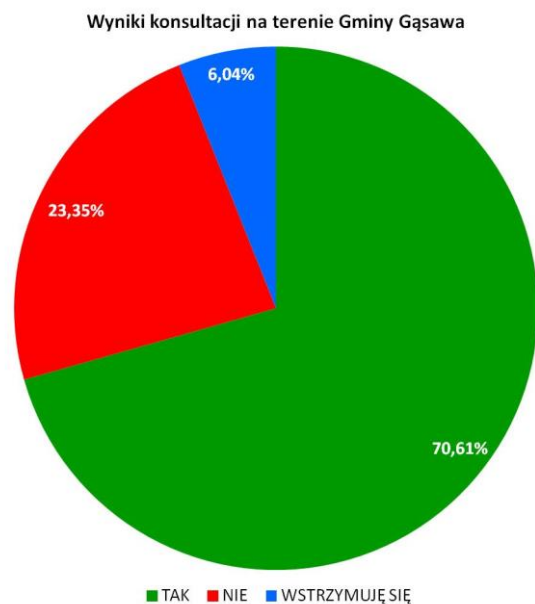
Lp.	Nazwa sołectwa	Liczba uprawnionych do głosowania	Liczba głosów popierających	Liczba głosów przeciwnych	Liczba głosów wstrzymujących się
1.	Annowo	189	34	9	0
2.	Biskupin	247	11	15	3
3.	ChomiąŜa Szlachecka	132	15	5	5
4.	Drewno	73	19	0	0
5.	Gąsawa	1161	218	71	5
6.	Głowy	33	11	0	0
7.	Godawy	211	37	17	7
8.	Gogółkowo	297	43	2	5
9.	Komratowo	55	7	2	5
10.	Laski Wielkie	208	24	17	2

11.	Łysinin	242	11	4	4
12.	Marcinkowo Dolne	67	16	2	0
13.	Marcinkowo Górne	145	24	4	0
14.	Nowawieś Pałucka	149	18	15	3
15.	Obudno	236	56	1	3
16.	Oćwieka	97	15	8	2
17.	Piastowo	83	12	3	2
18.	Pniewy	92	8	1	2
19.	Ryszewko	67	11	2	0
20.	Szelejewo	316	30	27	5
	Razem	4100	620	205	53

W konsultacjach udział wzięło **878** osób na **4100** osób uprawnionych do udziału w głosowaniu, co dało frekwencję na poziomie **21,41%**.

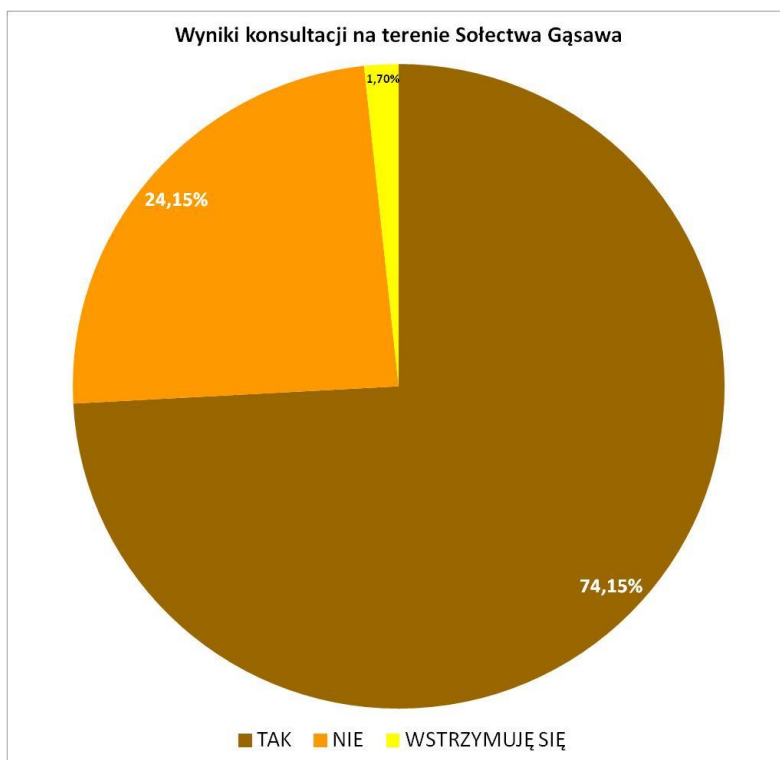
Wyniki konsultacji na terenie Gminy Gąsawa w sprawie nadania statusu miasta miejscowości Gąsawa:

- liczba głosów "**TAK**" – **620 (70,61%)**
- liczba głosów "**NIE**" – **205 (23,35%)**
- liczba głosów "**WSTRZYMUJĘ SIĘ**" – **53 (6,04%)**

Wyniki konsultacji na terenie Sołectwa Gąsawa w sprawie nadania statusu miasta miejscowości Gąsawa:

- liczba głosów "**TAK**" – **218 (74,15%)**
- liczba głosów "**NIE**" – **71 (24,15%)**
- liczba głosów "**WSTRZYMUJĘ SIĘ**" – **5 (1,70%)**

Z podanych wyżej danych wynika, iż zarówno mieszkańcy Gminy Gąsawa, jak i Sołectwa Gąsawa, w większości opowiedzieli się za nadaniem miejscowości Gąsawa statusu miasta.

Protokół z konsultacją stanowi załącznik do niniejszego wniosku.

RYS HISTORYCZNY

Szczegółowy rys historyczny Gąsawy zawierają dwie publikacje stanowiące załączniki do niniejszego wniosku - : GĄSAWA – ZARYS DZIEJÓW, GĄSAWA W PAMIĘCI HISTORYCZNEJ

Gmina Gąsawa położona jest w obszarze krainy historycznej zwanej Pałukami. W swoich obecnych granicach gmina zajmuje obszar ok. 136 km² z około 2000 km² całej powierzchni Pałuk. Gmina Gąsawa położona jest w południowo - wschodniej części Pałuk. Same Pałuki położone na Pojezierzu Gnieźnieńskim wchodzi w skład Pojezierza Wielkopolsko-Kujawskiego. Teren Pałuk jest nieznacznie zróżnicowany, pochodzenia morenowego, użytkowany rolniczo a w jego wschodniej części ciągnie się pas lasów otaczający kilkadziesiąt jezior. Widoczne jest to wyraźnie w krajobrazie gminy Gąsawa, gdzie w jej zachodniej części występują głównie tereny upraw rolnych, natomiast w części wschodniej i środkowej ciągnie się pas jezior rozpoczynając od j. Ostrowieckiego poprzez j. Foluskie, j. Chomiąskie, przez j. Oćwieka, j. Gąsawskie i j. Godawskie do j. Biskupińskiego (które położone jest już w granicach gm. Żnin). Tylko tereny wokół jezior od Ostrowieckiego do Oćwieckiego otoczone są lasami. Pozostałe jeziora znajdują się wśród terenów użytkowanych rolniczo. Gąsawa to pałucka miejscowość z dość bogatą historią.

Bulla Papieża Inocentego II pochodząca z 1136 roku to pierwszy dokument pisemny wspominający wprost o Gąsawie. Jest to jednak wpis krótki a przez co enigmatyczny. Następną wzmiankę pochodzącą z 1145 roku dostarcza nam już bardziej szczegółowych informacji o tej miejscowości. Wspomniany rok był czasem kiedy komes Dzierżykraj z rodu Nałęczów, odnowił fundację i jednocześnie przekazał klasztorowi w Trzemesznie Gąsawę wraz z pobliskim Komratowem i jeziorem Golce. Fakt ten zatwierdził książę Mieszko Stary dnia 28 kwietnia tego samego roku w czasie, kiedy przebywał w Gnieźnie. W tej samej nocy historycznej wspomina się również, że owo jezioro Golce intensywnie zalewało postronne łąki. Kolejną wzmiankę o Gąsawie odnaleźć można w niemieckojęzycznej. „Kronice miasta Żnina” spisanej w 1854 roku. Kronika ta podaje, iż między 1220 a 1228 rokiem stoczono w okolicach Gąsawy jakąś bliżej nieokreśloną bitwę z Prusakami. W świetle zawartej w niej zapisków Prusacy mieli ją sromotnie przegrać. Upamiętnieniem tych wydarzeń miało być nazwanie drogi która prowadziła w kierunku z Gąsawy na Toruń „drogą pruską”. Nazwa ta funkcjonowała w lokalnej świadomości jeszcze u schyłku XIX wieku .

Gąsawa była w XIII wieku znaczną osadą. Źródła wskazują, że posiadała też zamczysko obronne. Znajdować się miało ono na wzgórku w północnej części aglomeracji. Dogodne położenie, pewien neutralizm miejsca i jego dostojność zdecydowały prawdopodobnie o tym, iż to właśnie Gąsawa, stała się miejscem zjazdu Książąt Piastowskich. Było to tak doniosłe wydarzenie, że wspominał o nim sam Jan Długosz na kartach swych Kronik. Opisał on jak to w listopadzie roku 1227 zjazd takowy zwołał Leszek Biały książę krakowski i sandomierski. Na zjeździe miano debatować o przyszłości podzielonego kraju. Rzeczywistym celem jednak chyba było odebranie władzy wielkorządcy

pomorskiemu Świętopełkowi i pogodzenie Władysława Odonicza z Władysławem Laskonogim. Na zjazd przybyli: Leszek Biały, Władysław Odonicz, Henryk Brodaty, Konrad Mazowiecki i osoby reprezentujące innych książąt. Wśród obecnych na zjeździe przedstawiciele duchowieństwa i możnych można wymienić tak znaczne osoby jak: Wincentego arcybiskupa gnieźnieńskiego, Iwo krakowskiego, Wawrzyńca wrocławskiego, Michała wrocławskiego, Pawła poznańskiego, Wawrzyńca lubuskiego i Guntera plockiego. Jedynie Świętopełk zwlekał z przybyciem co wywołało niemałe zaskoczenie. Gdy obrady trwały już kilka dni, a wszyscy raczyli się łaźnią, napadnięto zbrojnie na obóz. Świętopełk stał się głównym podejrzanym o zorganizowanie tego napadu. Ciężkie rany odniósł Henryk Brodaty, ocalał jedynie dzięki ofiarnej pomocy swego rycerza Peregryna z Wiesenburga. Natomiast Leszek Biały który dosiadł konia i próbował uciec, został jednak ugodzony strzałą i poległ we wsi Marcinkowo – w miejscowości oddalonej nieznacznie od Gąsawy. O Gąsawie wspomina też dokument zamieszczony w Kodeksie Wielkopolskim. Kodeks ten podaje, że pod rokiem 1232 na zjeździe w Gąsawie biskup wrocławski Michał upomniał się o posiadłość Bolesławiec i uzyskał właśnie w Gąsawie stosowne potwierdzenie praw.

Kolejną informację o Gąsawie znajdujemy już rok później. W 1233 roku Odonicz przybył do Żnina. Wystawił tam przywilej dla klasztoru w Trzemesznie. Przywilej ten dotyczył również Gąsawy. Następne dane powiązane z Gąsawą pochodzą z 1248 roku. Wtedy to właśnie klasztor w Trzemesznie postarał się o zatwierdzenie przez księcia wielkopolskiego Przemysława I donacji mówiącej o nadaniu temu klasztorowi Gąsawy, a pochodzącej niemal sprzed stu lat z czasów fundacji Dierżykraj Nałęcz. Zapiski traktujące o Gąsawie pochodzące z lat późniejszych są dość liczne. Kroniki podają, iż zbrojny wypad dowodzonych przez wielkiego marszałka Zakonu Krzyżaków Dietricha von Altenbugra na ziemię Wielkopolskie datowany na rok 1331 skończył się dla Gąsawy jej podpaleniem. Natomiast z roku 1357 pochodzi enigmatyczna wzmianka o plebanie gąsawskim. W 1362 roku proboszcz trzemeszeński Gniewomir dokonał zamiany przysługującej jemu dziesięciny z Podgórzyc na dziesięcinę z posiadłości arcybiskupów gnieźnieńskich Dąbrówki wraz z prawem do reprezentowania plebanów gąsawskich. W roku 1368 podano, że król Kazimierz Wielki przebywając w Ciężyniu zatwierdził posiadłość o nazwie Gąsawa i inne dobra klasztorne. Stało się tak 16 stycznia 1368 roku. Zapiski podają również, że w 1378 roku do Gąsawy przybył proboszcz trzemeszeński Jakub i oddał Marcinowi kmieciowi z Komratowa miejscowość Nowe Szelejewo do osadzenia na prawie niemieckim.

Niezwykle ważną datą dla Gąsawy jest rok 1388. Z zachowanych dokumentów wywnioskować można, że 10 kwietnia wspomnianego roku król Władysław Jagiełło zezwolił na lokację Gąsawy na prawie niemieckim. Gąsawa stała się zatem miastem i od razu wyniesiono ją do rzędu miast z targami cotygodniowymi. Targi te miały odbywać się w każdy wtorek. Kupcy gąsawscy zostali wyróżnieni w ten sposób, iż dostali prawo wolnego handlu. Dzięki tej nobilitacji nowopowstałe miasto zaczęło błyskawicznie się rozwijać, czemu niewątpliwie sprzyjało położenie przy ruchliwym szlaku handlowym. Brak jest szczegółowych zapisków dotyczących lokowania miasta Gąsawy. Wiadomo jedynie, że Gąsawa jako miasto lokacyjne, szczyciło się własnym herbem - mianowicie na tarczy

herbowej białego koloru widniał czerwony ceglany mur forteczny z bramą uwieńczoną trzema basztami z krenelażem. Warto zauważyć, że herb ten zaliczyć można do grupy tak zwanych herbów architektonicznych, które często występowały w przypadku miast lokowanych na prawie niemieckim. Nadmienić należy też, iż fortyfikacje widoczne na znaku herbowym nigdy wokół Gąsawy nie istniały. Były jednak już w tamtych czasach pewnym manifestem, symbolem praw samorządowych, nad którymi pieczę sprawowali burmistrz wraz z radą miejską. Źródła podają również, że mur obronny widniał na głównej tarczy, tj. tak zwanej większej pieczęci miasta. Istniała również (choć zapewne używana dopiero w wiekach późniejszych) tzw. pieczęć mniejsza z wizerunkiem biskupa w stroju pontyfikalnym i napisem „*Sigillum civitatis Gonsavensis*”. Warto zwrócić szczególną uwagę na wspomnianą pieczęć mniejszą i widniejący na niej napis. Przypuszcza się, że opaci klasztoru w Trzemesznie wyrazili specjalną zgodę na używanie właśnie tej pieczęci przez Gąsawę. Przedstawiała bowiem ona biskupa, a jak powszechnie wiadomo opactwo trzemeszeńskie, do którego należała Gąsawa już wtedy szczyliło się posiadaniem relikwii biskupa męczennika św. Wojciecha Sławnikowica.

Z lat 1427-1433 pochodzą noty mówiące tym, że z Gąsawy pochodzili Jakub kleryk gnieźnieński syn Wojysława oraz Szymon który został proboszczem Sławska w pobliżu Kruszwicy. W metryce, przechowywanej w Trzemesznie, znajdują się zapiski dotyczące Gąsawy. W roku 1450 zapisano zaistnienie „układu o Gąsawę” natomiast w roku 1515 oznaczono przywilej sołectwa dotyczący wójtostwa. Te samo źródło pod datą roczną 1550 zapisało bliżej nieokreślony akt sprzedaży. Wiadomo, że w 1580 roku Gąsawa posiadała 10 łąnów osiadłych oraz po 3 rzemieślników, komorników i ogrodników. W roku 1620 notuje się występowanie 8 zagrodników i 5 rzemieślników. W roku 1600 w Poznaniu szalała choroba o charakterze mocno zaraźliwym. Z sytuacji tej w pewien sposób skorzystało miasto Gąsawa. Przeniesiono do niego Kolegium Lubrańskiego. Przeniesienie tej znacznej Instytucji do miasta Gąsawa świadczyć może o zamożności miasta, gdyż było je stać na zakwaterowanie profesorów. Zapewne ponoszono też pewne wydatki związane z zakwaterowaniem żaków. W okresie królów elekcyjnych Gąsawa przechodziła różne koleje losu. Wiadomości pochodzące z tego czasu wzmiankują, że Opat klasztoru w Trzemesznie Kazimierz Brzechwa z Wrzący zbudował w mieście Gąsawa kościół z drzewa kostkowego. Opat ten również w 1701 roku wydał potwierdzenie nadanych przez królów i opatów trzemeszeńskich praw dla miasta Gąsawy. Zaledwie rok później, bo w 1702 roku Gąsawa, jako miasto znów zyskało na prestiżu, gdyż król August II Sas nadał jej prawo do sześciu jarmarków tj.: w dniu Trzech Króli, w dniu św. Kazimierza, w dniu św. Filipa i św. Jakuba, dniu św. Piotra i św. Pawła, dniu św. Mateusza i dniu św. Mikołaja. Wiadomo też, że pod koniec XVIII wieku Gąsawa wraz Oćwieką i Ryszewkiem wciąż wchodziły w skład dóbr klasztoru w Trzemesznie. Odnaleźć można również informacje o tym, że w Gąsawie istniał szpital (przysług dla starców) oraz szkoła parafialna.

Rozbiory Najjaśniejszej Rzeczypospolitej oznaczały trudne czasy dla wielu mniejszych i większych miejscowości, zwłaszcza zaś tych miast, w których żywił polski wrósł w tradycyjny byt regionalny. Do grona tych można by zaliczyć właśnie Gąsawę. Miasto Gąsawa zostało wcielone do Prus

w trakcie pierwszego rozbioru. Na przełomie lat 1772-1773 król Pruski zagarnął Gąsawę wraz z całą ziemią nadnotecką. Z zabranych dóbr klasztornych i kościelnych utworzono domenę- obwód Chomiąża.

Dnia 22 maja 1776 roku w kościele pw. Św. Mikołaja w Inowrocławiu, w imieniu gąsawskich mieszczan, przysięgę na wierność królowi pruskiemu złożył burmistrz Jakub Wójcik. Wydaje się, że przysięga ta złożona została pod presją najeźdźców gdyż nie zachowano jej przez zbyt długi okres. Przy pierwszej nadarzającej się okazji mieszkańcy Gąsawy wyrazili swój patriotyzm. Przyczyną do tego stało się powstanie kościuszkowskie. Propolskie nastawienie mieszkańców miasta Gąsawy zostało zauważone i dość dokładnie opisane w ówczesnych aktach urzędów pruskich. Podano, że dnia 26 września 1794 roku pod Gnieznem stanął Dąbrowski. Jego emisariusze pojawili się w okolicach Gąsawy i namawiali włościan do czynnego wsparcia powstania kościuszkowskiego. Dnia 28 września 1776 roku z Gniezna Dąbrowski wraz z oddziałami powstańczymi ruszył w kierunku Łabiszyna. Pod koniec dnia oddziały powstańcze rozłożyły się obozem w Gąsawie. Korpus został entuzjastycznie przyjęty przez miejscową ludność. Niektórzy dołączyli do oddziałów, inni zaś dostarczali powstańcom żywność. O skali entuzjazmu jaki przyniosło pojawienie się powstańczych oddziałów w mieście Gąsawa świadczyć może treść raportu burmistrza Gąsawy, który 7 listopada 1794 roku donosił, że propaganda powstańcza poczyniła takie postępy, że obywatele miasta Gąsawy nie słuchają rozkazów, odmówili płacenia podatków a ludność złożyła przysięgę na wierność Rzeczypospolitej. Niestety klęska insurekcji pogrzebała nadzieje gąsawian.

W świetle pruskiego podziału administracyjnego Gąsawa została włączona w skład powiatu inowrocławskiego. Włączenie Gąsawy do pruskiej domeny państwowej oznaczało, że została miastem królewskim. Mieszkańcy Gąsawy musieli pracować na rzecz skarbu pruskiego i podlegali pruskim sądom państwowym. Zapiski podają, że wówczas Gąsawę zamieszkiwało min.: 19 rolników, 1 bednarz, 1 piwowar, 1 rybak, 1 kramarz, 2 kuśnierzy, 2 kołodziejów, 5 szewców, i 1 kowal. Brak piekarza powodował to, iż ludność musiała piec chleb sama.

Znany jest spis mieszkańców Gąsawy z roku 1775. Wywnioskować z niego można, że ogólna liczba mieszczan zamieszkujących Gąsawę wynosiła 201 osób. Z pośród nich można by wyróżnić: 52 mężczyzn, 48 kobiet, 25 parobków i 12 służących. Ówczesne miasto Gąsawa wchodziło od 1818 roku w skład powiatu szubińskiego, a od 1888 znalazło się pod jurysdykcją nowo powstałego powiatu żnińskiego. Podkreślić należy w tym miejscu, iż w okresie przedrozbiorowym miasto Gąsawa znajdowało się pod jurysdykcją powiatu gnieźnieńskiego.

Znane są też inne dane pochodzące ze spisów ludności dotyczące Gąsawy. Dane te pochodzą z czasów zaborów, z końcówki wieku XVIII oraz z całego okresu wieku XIX. Dla potwierdzenia tego stwierdzenia przytoczyć trzeba zapisów liczb dotyczących Gąsawy: „1788 rok – 45 dymów i 229 mieszkańców; 1831 rok - 48 dymów i 448 mieszkańców; 1871 rok - 91 dymów i 854 mieszkańców; 1885 rok – 76 dymów i 794 mieszkańców”. W danych pochodzących z tych lat można doszukać się też informacji o dominacji wśród mieszkańców Gąsawy ludności wyznania rzymskokatolickiego, przy jednoczesnym wysokim procentowo współudziale ludności wyznania mojżeszowego i protestanckiego.

W okresie wojen napoleońskich tj. w latach 1807 – 1815 miasto Gąsawa należało do Księstwa Warszawskiego. Ustalenia kongresu wiedeńskiego spowodowały powrót Gąsawy do Prus. Jeśli chodzi o znaczne wydarzenia z historii wówczas zniewolonego kraju należy zwrócić uwagę na powstania narodowowyzwoleńcze które to co rusz wybuchały w XIX wieku. Już na początku stulecia wybuchło powstanie listopadowe. Nie miało jednak ono wpływu na ziemie gąsawskie. Wiadomo jednak, że ruchy z lat 1846-1848 spotkały się już z większym odzewem. Miało to związek z charakterem chłopskim i zakorzenieniem polskiego ducha w tej warstwie społecznej. W samym mieście Gąsawa zaprowadzono rządy polskie. Na czele polskiej organizacji stanął nauczyciel Wyszomirski. Obywatele przypięli kokardy w polskich barwach i usuwali pruskie orły i magistratu i innych budynków urzędowych. Powstanie niestety upadło. Nie obyło się bez pewnych reperkusji, które dotknęły gąsawian. Rząd pruski starał się dusić w zarodku zrywy powstańcze, nakładano podatki, głoszono hasła pracy organicznej u podstaw.

Skutki stłamszonego powstania nie powstrzymały jednak mieszkańców od dalszych ruchów narodowo-wyzwoleńczych. Wielkopolanie, a więc i ówczesna ludność Gąsawy, brali udział w powstaniu styczniowym. Niestety i ten ruch wyzwoleńczy upadł. To wszystko spowodowało, że pod koniec XIX wieku zdecydowanie nasiliły akcje antypolskie na całym obszarze. Zapewne wpływ na to miała również zwycięska dla Prus wojna z Francją. Prusy stanęły u szczytu potęgi militarnej, posiadały liczne koneksje w całym ówczesnym świecie. Toteż germanizacja ziem zajętych przez Prusy mogła przebiegać bez większych przeszkód. Na ziemie gąsawskie, sprowadzali się liczni koloniści niemieccy. Spotkało się to z oporem miejscowych i stąd jasno można stwierdzić, że podejmowano próby przeciwstawiania się Kulturkampfowi i działaniom Hakaty.

Opór przejawiał się w różnych formach. Na próby wszczepiania kultury pruskiej odpowiadano zachowywaniem elementów historii i kultury polskiej. Powstawały książki o tematyce narodowej. Jednym z rodzajów takich książek były tak zwane „Kroniki Żałobne”. Obszar w skład którego wchodziło miasto Gąsawa opisano w „Powieście Żnińskim”. Zebrania i syntezy danych dokonał pułkownik Edmund Callier, dowódca oddziału wojsk biorących udział na terenie wielkopolski w powstaniu styczniowym.

Do lat 80-tych XIX wieku Gąsawa należała do powiatu szubińskiego. Dnia 6 czerwca 1887 roku dokonano reformy administracyjnej. Na jej mocy ze skrawków powiatów szubińskiego, mogileńskiego i wągrowieckiego powstał nowy powiat - żniński. W jego skład weszło miasto Gąsawa.

Koniec XIX stulecia to również czas zmian, które nie ominęły ziem gąsawskich. Właściciele gąsawskich folwarków zarzucali gospodarkę trójplonową, przechodzili w system płodozmianu i intensywnej uprawy roli. Wzrosła liczba bydła opasowego i co istotne upraw ziemniaka. Zaczęto powszechnie wykorzystywać nowoczesne na tamte czasy maszyny takie jak młocarnie parowe i konne, siewniki i siewczarnie. Wzrósł dobrobyt. Odzwierciedliło się to też w architekturze gąsawskiej. Powstały nowe zabudowania, często stawiano budynki o masywnej konstrukcji.

Przełom XIX i XX wieku to czas powstawania w Gąsawie polskich organizacji. Powstał bank

spółdzielczy, zawiązały się kółka rolnicze. W czerwcu 1908 roku w Gąsawie powstała Ochotnicza Straż Pożarna. Powstanie OSP w mieście Gąsawa nie tylko podwyższyło w znacznym stopniu bezpieczeństwo pożarowe miasta i okolic, było również powodem do chluby. Wpłynęło też na rozwój polskiej kultury, kultywowanie tradycji. OSP krzewiła zwłaszcza w młodych ducha patriotycznego, jednoczyła pokolenia i zaszczebiała idee zdrowego i męznego życia. Inicjatorem jej powstania był ówczesny burmistrz Gąsawy Notnagel. Został on też pierwszym prezesem OSP Gąsawa. Naczelnikiem wybrano Antoniego Kowalika, a jego zastępcą został Franciszek Gacka. Sprawami finansowymi miał zajmować się Antoni Grzywacz, sekretarzem został Józef Icvch, a gospodarzem Kazimierz Janke. Na kilka lat przed wybuchem I wojny światowej powstało też Koło Śpiewacze. W mieście Gąsawa sformułowało się ono w roku 1911.

28 czerwca 1914 roku około godziny 10.50, dnia w Sarajewie oddano strzały do następcy tronu Austro-Węgier arcyksięcia Franciszka Ferdynanda oraz jego małżonki Zofii. Oboje zginęli w wyniku zamachu przeprowadzonego przez młodego Serba. Nikt wtedy nie przypuszczał, że wydarzenia w tak odległym miejscu będą miały wpływ na mieszkańców Gąsawy. Wybuchła wielka wojna. Do działań wojennych po kolei włączały się mocarstwa europejskie, w tym okupujący Polskę zaborcy. Co ważne zaborcy stanęli po różnych stronach konfliktu. Wojnę ową nazwano później pierwszą wojną światową. Początkowo społeczeństwo gąsawskie podchodziło do niej ostrożnie, dominował nastrój wyczekiwania. Liczono wprawdzie, że w razie klęski Niemiec najukochańsza Rzeczpospolita może się odrodzić jednak powstrzymywano się od radykalnego działania i czekano na odpowiedni moment. Świadomi tych nastrojów, dnia 5 listopada 1916 roku władze niemieckie i austrowęgierskie wydały dokument zawierający obietnicę powstania Królestwa Polskiego. Akt ten jednak na ziemiach gąsawskich nie odniósł zamierzonego skutku. Do końca I wojny światowej na ziemiach gąsawskich nie odnotowano większych wystąpień zbrojnych przeciw zaborcy.

Sytuacja zmieniła się radykalnie po odzyskaniu przez Polskę niepodległości dnia 11 listopada 1918 roku. Ziemie wielkopolskie, w skład których wchodziła wówczas Gąsawa, pozostały pod panowaniem niemieckim. Nastrój wyczekiwania zbliżał się do momentu kulminacyjnego. Mimo sprzeciwu niemieckiego, podróżując w stronę wolnej i odrodzonej Rzeczypospolitej, dnia 27 grudnia 1918 roku do stolicy wielkopolski Poznania przybył Ignacy Paderewski. Sam jego pobyt w mieście stał się iskrą zapalną do wybuchu powstania, które przyniosło niebawem pierwsze sukcesy, ale i pierwsze krwawe ofiary. Powstanie błyskawicznie rozszerzyło się nie tylko na cały Poznań, ale i na jego okolice i całą Wielkopolskę. Duża część Wielkopolski została wyzwolona w pierwszej połowie stycznia 1919 roku. Obszar Pałuk, do którego należała Gąsawa, stał się areną intensywnych działań powstańczych. Już z samego rana 1 stycznia 1918 roku mieszkańcy miasta Gąsawa usłyszeli w oddali huk armat. Dźwięk ten zdawał się nasilać. Jak się później okazało wydawała go niemiecka armata, która ostrzeliwała ze stanowisk w Górze powstańczą kampanię janowiecką, która od strony Bożejewic nacierała na Żnin. Tego samego dnia wraz z wybiciem godziny dziewiątej do Gąsawy przybyło trzech konnych zwiadowców z Gniezna. Przez miejscowych przyjęci zostali entuzjastycznie. Odbyla się krótka

narada. W jej wyniku niezwłocznie odwołano z urzędu burmistrza miasta Gąsawa Nontagla, a na jego miejsce powołano Polaka - Antoniego Kowalika. Zmiany nastąpiły też na innych kluczowych urządach. Stanowisko komisarza musiał opuścić Zawadzki, a jego miejsce zajął rolnik z Łysinina- Antoni Michalski. Urząd Pocztowy w Gąsawie oddano pod zarząd dwóch mieszkańców Gąsawy: kupca Skąpskiego oraz mistrza rzeźnickiego - Maksymiliana Lisieckiego. Zaledwie dzień później nastąpiły kolejne zmiany. Powołano komendanta Gąsawy, został nim Jan Złotogórski. Do pomocy przydzielono mu trzech żandarmów: Tucholskiego, Domowicza i Rymarkiewicza. Niestety nie wszystko przebiegło tak sprawnie jak zaplanowano. Przeoczono fakt, że na stacji kolejki wąskotorowej w Gąsawie wciąż przebywa na swym stanowisku Niemiec Schneller. Poprzez ten fakt miał on nieustanny kontakt telefoniczny ze Żninem i wciąż informował o sytuacji w Gąsawie oraz jej okolicy. Już 7 stycznia 1919 roku wielkopolskie siły powstańcze po otrzymaniu wiadomości o zbliżaniu się znacznych sił niemieckich do Żnina, opuściły te miasto. Nocą tego samego dnia pierwszy powstańczy komendant powiatu żnińskiego porucznik Lerchhofeld w czasie przejazdu przez miasto Gąsawa zabrał ze sobą tutejszego komendanta Jana Złotogórskiego. Już dwa dni później tj. 9 stycznia nastąpiło kontruderzenie sił powstańczych na Żnin. Rannych zwożono do Gąsawy, miejscem w którym udzielano im pomocy była zaś sala Antoniego Kowalika, mieszcząca się w budynku położonym przy Gąsawskim rynku. Społeczeństwo gąsawskie wyposażyło zaimprovizowany szpital powstańczy, dostarczono pościel i łóżka. Ocenia się, że przebywało w nim 20 rannych. Z powodu niezwykle ciężkich ran w sali zmarł powstaniec z Godaw- Kwiatkowski. Zapamiętano, że opiekę nad rannymi sprawowała niemiecka pielęgniarka Emma wspomagana przez mieszkanki Gąsawy: Celinę Sosińską, Julię Skibińską, Marię Solińską, Sewerynę Dobrzańską i Józefę Andrzejewską. Gąsawski powstańczy szpital ostatecznie uległ likwidacji po kilkunastu dniach, gdy pojawiła się okazja do przewiezienia rannych do Żnina celem udzielenia im tam bardziej profesjonalnej pomocy. Ostatecznie najcięższe zwycięskie walki w okolicach Żnina i Szubina odbyły się w dniach 10-12 stycznia 1919 roku. Zwycięstwo przyniosło ulgę społeczności gąsawian. Miasto Gąsawa było wolne. Niestety wyzwolenie Gąsawy i innych ziem wielkopolski wiele osób powiązanych z Gąsawą przypłaciło życiem, inni zaś doznali uszczerbku na zdrowiu.

Nagrodą za poświęcenie i trud włożony w walkę okazało się przyłączenie ziem wielkopolskich, a więc i powiatu żnińskiego wraz z miastem Gąsawa do obszaru odrodzonej Rzeczypospolitej. Fakt ten ostatecznie został potwierdzony na mocy ustaleń traktatu wersalskiego w czerwcu 1919 roku. W odrodzonej Polsce Gąsawa znalazła się w granicach województwa Poznańskiego i powiatu Żnińskiego. Zaraz po wojnie pierwszym burmistrzem został Drzewiecki. Na stanowisku burmistrza Gąsawy w latach 1922 – 1924 zastąpił go Kamiński. W latach 1925-1927 burmistrzem ponownie został Drzewiecki. Od 1927 roku burmistrzem Gąsawy był zaś Wacław Jamroży. Był on ostatnim jak dotąd burmistrzem miasta Gąsawa. Zapiski odnotowują, że lata te nie były łatwe dla ludności Gąsawy. Istnieją nawet zapiski mówiące o wólcęgostwie i żebractwie. W miarę stabilne życie mieli tylko ci mieszkańcy miasta, którzy posiadali stałe zatrudnienie, a takich nie było wielu. Trudna sytuacja pogłębiła się jeszcze bardziej na

skutek kryzysu ekonomicznego, który przypadł na lata 1929 - 1933 . Mieszkańcy nie dość, że zarabiali jeszcze mniej, to musieli płacić coraz bardziej uciążliwe podatki. Przypuszczalnie między innymi dlatego, licząc na zmniejszenie obciążeń podatkowych, przyjęli ze spokojem utratę przez Gąsawę praw miejskich. Stało się tak na skutek polskiej reformy administracyjnej z 1934 roku. Reforma ta spowodowała powstanie nieznanego jak dotąd nowego organu administracyjnego – zarządu gminy. Zarządowi temu powierzono część uprawnień dawnej rady gminy. Na czele zarządu gminy stał Wójt wraz z Podwójcem. Na czele urzędu gminy stał sekretarz. Wójt natomiast był zwierzchnikiem całej gminy i aparatu urzędniczego. Miał prawo do reprezentowania gminy i podpisywania umów w jej imieniu. Dla Gąsawy reforma ta oznaczała, że stała się gminą zbiorową. W skład nowo powołanej gminy Gąsawa włączono gminę wiejską Gąsawa oraz dawne gminy: Biskupin, ChomiąŜa Szlachecka, Drewno, część gminy Niestronno (obręb gruntowy Gołębki Leśne), część gminy Głębocek (Gołębki), Gąsawa, Głowy, Godawy, Komratowo, Laski Małe, Laski Wielkie, Łysinin, Marcinkowo Górne, Nowawieś, Obudno, Oćwieka, Piastowo, Pniewy, Rozalinowo, Ryszewko, Szelejewo, Wenecja oraz obszary dworskie: Gąsawa, Marcinkowo Dolne, Marcinkowo Górne, Obudno, część obszaru dworskiego Gołębki Nadleśnictwo, a także część obszaru dworskiego Balczewo (Łysinin i Pniewy Bór). Gmina zbiorowa wiejska Gąsawa oficjalnie rozpoczęła swoją działalność dnia 1 sierpnia 1934 roku. W tym czasie przeprowadzono wybory do rad gromadzkich i rady gminnej. Wyłoniono także zarząd gminy z wójtem. Niestety nie zachowały się akta gminne z tego okresu. Zgodnie z nowymi przepisami gminę Gąsawa podzielono na następujące gromady (sołectwa): Biskupin, ChomiąŜa Szlachecka, Drewno, Godawy, Gąsawa, Laski Wielkie, Łysinin, Marcinkowo Górne, Marcinkowo Dolne, Nowawieś, Obudno, Oćwieka, Piastowo, Ryszewko, Samówko, Szelejewo, Wenecja. Gdy upłynęła kadencja burmistrza Jamrożego, pierwszym wójtem gminy Gąsawa został Karol Gramza. Pełnił tę funkcję, aż do wybuchu drugiej wojny światowej. Przywołując dane statystyczne z okresu międzywojennego podać trzeba, że miasto Gąsawa liczyło w tym czasie 91 domów a w nich zamieszkiwały 835 osoby. Wśród nich wyróżnić można było 797 katolików, 33 ewangelików, 2 Żydów i 3 osoby innego wyznania. Zróżnicowana była również struktura narodowościowa. W Gąsawie mieszkało wówczas 798 Polaków, 33 Niemców i 4 osoby innej narodowości. Jeśli chodzi o rozwój kultury w okresie międzywojennym to podkreślić należy, że w Gąsawie działało się wiele. Istniały i prężnie działały stowarzyszenia społeczne. Kulturę fizyczną krzewiło Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. Nad rozwojem muzycznym mieszkańców miasta i okolicy czuwały osoby stowarzyszone w Kole Śpiewaczym. Bezpieczeństwa pożarowego strzegli druhowie z Ochotniczej StraŜy PoŜarnej w Gąsawie. Należeli do niej przedstawiciele wielu rodzin zamieszkujących Gąsawę. Ogromne znaczenie dla kultury w Gąsawie i okolicy miały teŜ wydarzenia z lat 30-tych XX wieku. Do szkoły w miejscowości połoŜonej w pobliŜu Gąsawy w 1932 roku sprowadzony został nowy nauczyciel Walenty Szwajcer. Prawdopodobnie dzięki wskazaniom miejscowych dzieci dokonał on waŜnego odkrycia. Spacerując po okolicznych polach, zauwaŜył wystające pale drewniane i szczątki naczyń ceramicznych oraz inne przedmioty wykonane z miedzi. Zebrał on znalezione artefakty i postanowił zawiadomić władze lokalne o znalezisku. Niestety

na początku spotkał się z nikłym zainteresowaniem miejscowych. Postanowił działać i o odkryciu powiadomił profesora Józefa Kostrzewskiego z Uniwersytetu w Poznaniu. W 1934 roku do Biskupina, bo to właśnie w tej miejscowości oddalanej o kilka kilometrów od Gąsawy dokonano wspomnianego odkrycia, pojawiła się specjalna ekspedycja archeologiczna. Wykopaliska w Biskupinie stały się sławne już w okresie przedwojennym. Skorzystała na tym i Gąsawa, współuczestnicząc w obsłudze osób odwiedzających teren wykopalisk. Wspomnieć trzeba też, że na terenie wykopalisk pracowało 20 sezonowych pracowników pochodzących z Gąsawy, co wsparło niewątpliwie trudną sytuację ekonomiczną miejscowych.

Dnia 1 września 1939 roku Niemcy zaatakowały Polskę. Rozpoczęła się II wojna światowa. Oddziały niemieckie pojawiły się w Gąsawie już 7 września. Rozpoczął się okres okupacji hitlerowskiej. Były to czasy niezwykle trudne. Polską administrację zastąpiono niemiecką. Całe Pałuki więc i Gąsawa zostały wcielone bezpośrednio w skład Rzeszy Niemieckiej jako część Kraju Warty. W miejscowości położonej w pobliżu Gąsawy, w Balczewie rozstrzelano 22 osoby. W samej Gąsawie dnia 24 września 1939 roku po niedzielnym nabożeństwie Niemcy dokonali zbiórki wszystkich mężczyzn na rynku i aresztowali proboszcza miejscowej parafii ks. Walentego Wnuka wraz z dwoma robotnikami. Po kilku dniach aresztowanych zwolniono. Niestety już w grudniu 1939 roku proboszcza wywieziono na roboty do Generalnej Guberni skąd do Gąsawy powrócił dopiero w lutym 1945 roku. Zabytkowy kościół gąsawski planowano zlikwidować. Ostatecznie wykorzystano go jako spichlerz zboża. Na terenie opuszczonej plebani zamieszkał namiestnik cywilny rejonu Gąsawy (Gerlingen) Niemiec Schmidt. Przez cały okres okupacji hitlerowskiej ludność Gąsawy spotykała się z szykanami i różnymi innymi formami ciężeń. Okupant starał się zlikwidować wszelkie objawy polskości. Zakazano kultywowania polskich świąt narodowych, zamykano polskie szkoły, niszczone figurki świętych, zniszczeniu uległ też postawiony jeszcze przed wojną pomnik Leszka Białego. Borykano się też utrudnieniami z dostępem do żywności. Pewna część ludności Gąsawy została wywieziona na prace przymusowe. Tylko dzięki wytrwałości i przyjęciu odpowiedniej postawy przez mieszkańców Gąsawy przetrwano niełatwe czasy. Na początku 1945 roku do Gąsawy zbliżał się front. Około 20 stycznia tego roku setki Niemców zostali zobowiązani przez hitlerowskie władze do przekazania informacji do wszystkich Niemców o obowiązku ewakuacji na zachód. Rozkazy te dotarły i do Gąsawy. Ewakuowano się w pośpiechu. Jak relacjonowano później ewakuacja odbywała się nawet w późnych godzinach nocnych, niekiedy przymuszając do pomocy okolicznych Polaków. Już 23 stycznia 1945 roku do Gąsawy wkroczyły przednie strażyska wojsk radzieckich. Krótko, bo do czasu powstania administracji polskiej, w Gąsawie funkcjonowała komendantura wojsk sowieckich. Przykrym incydentem było rozstrzelanie kilku Niemców na skrzyżowaniu dróg Gąsawa, Oćwieka, Szelejewo. Okoliczne domostwa były ograbiane z inwentarza nie tylko przez uciekających Niemców, wkraczających Rosjan, ale i miejscową nie wysiedloną ludność.

Już w styczniu 1945 roku wysiedlona ludność Gąsawy zaczęła powracać do swoich domostw. Jak się później okazało wracano do zupełnie nowej rzeczywistości. Wprawdzie na samym początku

władze w wyzwolonym kraju próbowały przejmować osoby powiązane z Delegaturą Rządu na Kraj, okazało się to jednak niemożliwe. Na terenie całej Polski, a więc i w samej Gąsawie zainstalowały się władze podległe pod Rząd Lubelski. Początkowo opierano się na systemie sprawowania władzy jaki funkcjonował w Polsce przedwojennej. Po wojnie powracano generalnie do przedwojennych podziałów administracyjnych na poziomie gromad i gmin. Gmina Gąsawa znów stała się częścią powiatu żnińskiego i województwa poznańskiego. Taki stan rzeczy potrwał do 1950 kiedy to do obszaru województwa bydgoskiego włączono też powiat żniński a wraz z nim gminę Gąsawa. Siedzibą gminy została Gąsawa.

Dokumentacja gminy Gąsawa z okresu powojennego jest niepełna. Teoretycznie powinna zawierać księgi posiedzeń zarządu gminy, prezydium i gminnej rady narodowej. Szczególnie skąpe są dane z pierwszych lat powojennych (1945-1947). Dane pochodzące z lat 1947-1948 podają, że gmina Gąsawa obejmowała 17 gromad (sołectw) i liczyła 13176 ha obszaru. Zapiski podają, że w Gąsawie funkcjonowała szkoła, która borykała się z problemami. Brakowało 50 kałamarzy, 8 ław, 2 tablic i map Polski. Pomimo ekonomicznych trudności jakie dotyczyły szkołę w Gąsawie w 1949 roku wysłano na "wczasy letnie" kilkadziesiąt dzieci. Przyznawano też niektórym dzieciom stypendia naukowe. Wiadomo, że powojennymi wójtami gminy byli: Wincenty Kaczmarek, Telesfor Krygier i następnie Jan Pluciński. Ważnym wydarzeniem z czasu powojennego były uroczystości z dnia 21 października 1945 roku. Wtedy w Gąsawie miał miejsce oficjalny, symboliczny i uroczysty pogrzeb ofiar niemieckiego terroru. Upamiętniono to wydarzenie kilka lat później za pomocą odpowiedniej tablicy pamiątkowej.

Na skutek reformy rolnej z 1945 roku majątek ziemski wchodzący w skład Gąsawy został rozparcelowany. Na przełomie lat 40-tych i 50-tych XX wieku przewodniczącym gminnej rady narodowej w Gąsawie był Roman Siwka. Stanowisko wójta piastował, przynajmniej od 1949 roku, Jan Kowalewski. Był on jak podają zapiski, najważniejszą postacią gminy Gąsawa przez następne kilka lat. Zarządem gminy (Urzędem Gminy) kierował w tych czasach Sylwester Pankowski. Gąsawa również w czasach powojennych pozostawała miejscowością zredukowaną do rangi wsi. Stanowiła jednak nadal centrum gminy. Gąsawa już we wczesnych latach powojennych była siedzibą władz gminnych. Mieściła się w niej parafia katolicka. Gąsawa miała urząd stanu cywilnego. Była miejscem gdzie ustanowiono posterunek MO. Funkcjonował w Gąsawie też ośrodek zdrowia. Gąsawa była wreszcie siedzibą Gminnej Spółdzielni Samopomoc Chłopska, która to w okresie powojennym przejęła monopol na handel w gminie. Dość dużo danych o powojennej gminie Gąsawa można odnaleźć w Kronice OSP Gąsawa. Działalność strażacką natomiast wznowiono w Gąsawie zaraz po zakończeniu II wojny światowej. Straż była jednym z motorów napędowych w powojennej Gąsawie. Już w maju 1945 roku ukonstytuował się powojenny Zarząd OSP Gąsawa, który składał się z następujących osób: Władysław Pazderski – prezes, Alojzy Cyprych – naczelnik, Ignacy Głowacki – zastępca naczelnika, Kazimierz Walczak – sekretarz, Władysław Tyblewski – skarbnik i Stanisław Kluczewski – gospodarz. Po śmierci Władysława Pazderskiego w 1947 roku, w wyniku wyborów na prezesa wybrano wójta Jana Kowalewskiego. Od 1956 roku prezesem został Antoni Marosz. W roku 1950 jednostka otrzymała

pierwszy wóz strażacki. Był to stary samochód i problemem były części zamienne do niego. W 1957 roku pozyskano motopompę. Już w pierwszych latach po II wojnie światowej starano się również zadbać o szeroko rozumiane życie kulturowe. Często powiązane było to z krzewieniem nowych idei wynikających z realiów w jakich przyszło funkcjonować. Uroczystości takie odbywały się też na terenie powiatu żnińskiego, w tym i w miejscu będącym siedzibą jednej z ważniejszych gmin powiatu - w Gąsawie. Jako przykład można przywołać opis uroczystości 1 maja 1950 roku. Obchody rozpoczęły się zbiórką już 30 kwietnia o godzinie 20.00 przy baraku Służby Pracy (S.P.) w Gąsawie po której, pochód wsparty przez orkiestrę przeszedł przez gąsawski rynek. Organizacje działające w Gąsawie i okolicach przysłały swych przedstawicieli. Zjawili się: 200 osób ze szkół podstawowych, 20 członków OSP, 40 junaków z S.P., 35 pracowników GS-u, 30 członkiń KGW, 30 towarzyszy z organizacji partyjnej, 20 członków ZSL-u i 10 pracowników prezydium GRN. Druh Cyprych rejonowy komendant OSP stanął na czele pochodu. Uroczystości o podobnym przebiegu odbyły się również w dniu następnym. Zachowane informacje podają też, że przed wspomnianymi uroczystościami wykazywano się różnymi inicjatywami społecznymi. Dla przykładu gromada Godawy wsparła inicjatywę budowy drogi Gąsawa-Szelejewo. Natomiast organizacja partyjna w Gąsawie oczyściła z brudów i błota 200 metrów bieżących ulicy. Władze gminne przekazały Ochotniczej Straży Pożarnej w Gąsawie 200 metrów bieżących węża tłocznego oraz wsparły wymianę kół w samochodzie strażackim.

Bezpośrednio po wojnie trudną sytuację ekonomiczną w Gąsawie częściowo, załagodziły dary, które przysły z zachodu za pomocą UNRRA. Była to dary zarówno żywnościowe jak i niekiedy w inwentarzu. Powoli, ale systematycznie uruchamiano pewne przemysły: tartak, zakład kowalski, zakład szewski, zakład kołodziejski, piekarnie, wiatrak i młyn. Kiedy tylko stało się to możliwe uruchomiono też dawną elektrownię mieszczącą się w Gąsawie już od czasów przedwojennych. Później, jak podają zapiski, sprowadzono też do Gąsawy z terenu ziem odzyskanych drugi agregat zasilany na koks. Sprawili on, że prąd stały o słabym napięciu mógł dotrzeć już do całej Gąsawy. Fakt posiadania własnego źródła prądu spowodował, iż Gąsawa bardzo późno została objęta powszechną elektryfikacją wsi bo dopiero w latach 60-tych XX wieku. Jeśli chodzi o sprawy codzienne Gąsawy to w owym czasie miejscową ludność zajmowała sprawa studni, z której czerpała wodę większość mieszkańców osady. Niestety studnia była nieczynna i władze gminne nie posiadały odpowiednich środków na naprawę. Zapiski z tych czasów podają, że brakowało ludzi do pracy w administracji. Pensje były niskie, praca niewdzięczna i w trudnych warunkach Wiadomo, że na początku lat 50-tych XX wieku w biurze prezydium pracowały następujące osoby: Irena Krygier, Roman Siwka. Franciszek Andrzejewski. Franciszek Kośmider. Z akt wywnioskować można, że w 1951 roku władze gminy borykały się z pewnymi trudnościami dotyczącymi nie tylko samej Gąsawy, ale i jej okolic. Rozpoczął się wtedy czas inwazji stonki na terenie gminy Gąsawa. Władze wysyłały na pola specjalnie wyznaczonych pracowników. W owym czasie rozpoczęto także hodowlę indyków w gminie. Pogłębiające się problemy sprawiły, że w sierpniu 1952 roku sekretarz prezydium Sylwester Pankowski złożył podanie o zwolnienie z pracy. Podanie te nie zostało przyjęte, ponieważ nie było następcy. Brak jest zapisków

pochodzących z akt gminy Gąsawa w latach 1953-1954. Z niewiadomych przyczyn takowe nie zachowały się. Był to czas kampanii propagandowej informującej o potrzebie zmian w administracji. Na skutek tej kampanii dokonano znacznych zmian administracyjnych. Z końcem 1954 roku gmina Gąsawa zakończyła swoją działalność. Na skutek reformy z dnia 25 września 1954 roku w życie weszła ustawa o nowym podziale administracyjnym. W miejsce dotychczasowych gmin powstały nowe gromady położone na terenie jednej lub sąsiadujących ze sobą dawnych gmin. Siedzibą jednej z gromad została Gąsawa. Do nowej gromady Gąsawa włączono dotychczas istniejące, ale mniejsze obszarowo gromady: Biskupin, Godawy, Gąsawa, Łysinin, Marcinkowo Górne. W ten sposób ze zniesionej gminy Gąsawa powstała gromada Gąsawa. Gromada ta już po paru latach poszerzyła swój obszar. Wraz z nastaniem 1960 roku w skład gromady dołączono obszar gromady Szelejewo oraz wieś Marcinkowo Dolne ze zlikwidowanej gromady Grochowiska Księżę. Po kolejnych dwunastu latach to jest w 1972 roku do gromady dołączono miejscowości, które pochodziły ze zlikwidowanej gromady Laski Wielkie więc: Chomiążę Szlachecką, Laski Wielkie, Nowawieś Pałucką, Obudno, Pniewy i Rozalinowo. Zne są nazwiska osób wybranych 5 grudnia 1954 roku w skład Gromadzkiej Rady Narodowej Gąsawa. Lista obejmuje ponad dwadzieścia nazwisk i zawiera nazwiska, które odnaleźć można na terenie Gąsawy i okolicznych miejscowości nawet kilkadziesiąt lat później. Podobnie jak w przypadku pierwszych lat powojennych, to i w tym przypadku akta gromadzkie z tego okresu nie zachowały się do naszych czasów i trudno określić dokładnie funkcje sprawowane w gromadzie Gąsawa z tego okresu. Źródła historyczne podają, że zazwyczaj powoływano na przewodniczącego prezydium pierwszego na liście wyborczej. Jeśli przyjąć tą metodę badawczą to w tym przypadku byłby to Szczepan Antkowiak. Dla Gąsawy wydaje się to jednak mało prawdopodobne, gdyż w latach kolejnych na tym stanowisku zasiadał Antoni Maciejewski. Z pewną dozą prawdopodobieństwa to on mógł być wówczas przewodniczącym. Natomiast jeśli chodzi o stanowisko sekretarza należałoby przyjąć, że był nim Sylwester Pankowski. Opierać to stwierdzenie można na fakcie, iż pracował on jeszcze w starej gminie Gąsawa, piastując stanowisko sekretarza, a pracę swoją kontynuował w gromadzie do 1972 roku.

W roku 1958 roku odbyły się kolejne ważne dla Gąsawy wybory. Po raz kolejny wybrano osoby wchodzące w skład Gromadzkiej Rady Narodowej w Gąsawie. Na liście znów widniało ponad dwadzieścia nazwisk. Ciałem zasiadającym w Gąsawie było prezydium GRN. W jego skład tym razem weszły następujące osoby: Maciejewski Antoni jako przewodniczący prezydium, Żaliński Franciszek jako członek prezydium, Antkowiak Szczepan jako członek prezydium, Falarz Adam również jako członek prezydium. Zachowały się pewne dane o składzie biura gromadzkiego. Kierował nim Sylwester Pankowski. Do pomocy zaś przydzielono jemu następujące osoby: Edmunda Pazderskiego jako rachmistrza i Ewę Stręczyńską jako pracownika administracyjnego. Skład tego Organu był więc dość skromny. Łącznie były to cztery osoby (przewodniczący, sekretarz plus dwóch pracowników). Nieznaczny wzrost zatrudnienia przyszedł w 1960 roku, gdyż zatrudniono dodatkowo dwóch pracowników. Wynikało to tego powodu, że przybyło obowiązków dla samego prezydium a do tego gromada Gąsawa przejęła obszar dawnej gromady Szelejewo. Ważnym wydarzeniem z tamtych lat było

powołanie w dniu 13 lutego 1959 roku w Gąsawie Komitetu Budowy Urządzeń Wodociągowych. Zapiski podają, iż powstały wówczas właściwe projekty i plany sytuacyjne. Zebrano odpowiednie środki finansowe na pierwsze prace. Stało się tak przy udziale mieszkańców Gąsawy. Planowano wykorzystać istniejącą studnię na cele związane z działaniem sieci. Niestety studnia okazała się za słaba. Prace chwilowo wstrzymano, gdyż zbrakło funduszy na budowę nowej studni niezbędnej do prawidłowego funkcjonowania wodociągów. Odnaleźć można zapiski mówiące o tym, że w okresie 1958-1961 na ulicy Leszka Białego w Gąsawie powstał nowy chodnik. W tym samym czasie powstały też nowe chodniki na ulicy Żnińskiej, Półwiejskiej i Trzemeszeńskiej. W 1958 roku w Gąsawie przeznaczono 1,3 ha obszaru miejscowości pod zabudowę. Dzięki temu posunięciu niebawem powstało 12 domków, a w latach późniejszych kolejnych 27 zabudowań mieszkalnych. Już rok później w 1959 roku powołano Komitet Budowy Domu Kultury przy prezydium. Na dalsze inicjatywy z tym związane i prace w tym czasie zabrakło jednak pieniędzy. W tym czasie zakupiono 10 000 sztuk cegieł na budowę świetlicy. Na jej lokalizację wybrano teren „na probostwie” po byłej stodole. Ostatecznie finalizacja inicjatywy nastąpiła w 1961 roku, kiedy to obiekt ten oddano do użytku. Od tego momentu gąsawska „Stodoła” stała się nie tylko dla Gąsawy ale i dla całej okolicy miejscem spotkań, posiedzeń, zabaw, występów, miejscem w którym każdy mieszkaniec chciał się znaleźć. Z dużą dozą prawdopodobieństwa należy przyjąć, że i w „Stodole” miało okazję prezentować się przed zebranymi Gąsawskie Państwowe Ognisko Muzyczne, do którego uczęszczało wtedy 165 dzieci.

Rok 1961 oznaczał kolejne wybory do Gromadzkiej Rady Narodowej. Ponownie jej skład utworzyło ponad dwadzieścia osób i ponownie przewodniczącym prezydium został Antoni Maciejewski. Antoni Flarz, Szczepan Antkowiak i Jan Taban uzupełnili skład prezydium GRN. Wydaje się, że dla mieszkańców Gąsawy i okolic latami 60-tych największym obciążeniem były obowiązkowe dostawy zboża narzucone wówczas ogólnie przez państwo. Połowa lat 60-tych XX wieku to kolejne wybory do Gromadzkiej Rady i czas kiedy ponownie przewodniczącym został Antoni Maciejewski. Rok 1965 można uznać za przełomowy dla Gąsawy. Nastąpiło wtedy podłączenie do ogólnej sieci energetycznej. Przeprowadzono wówczas związane z tym prace reelektryfikacyjne. Niejako przy okazji zelektryfikowano też całą gromadę, pozostawiając jedynie odległe domostwa. Ciekawostką jest to że, świetlica wiejska w Gąsawie zimą 1965/1966 była nieczynna. Dokumenty podają, że młodzież przeniosła się do "Prasłowianki" nad czym ubolewały władze gromadzkie. W tym samym czasie w Gąsawie ułożono 500 metrów chodnika oraz przygotowano 300 metrów pod nowy chodnik. Przebudowano sieć elektryczną w Gąsawie przy okazji elektryfikując całą gromadę. Rok 1965 roku to też data oddania do użytku nowego Ośrodka Zdrowia w Gąsawie. Już wtedy mieścił w swych murach gabinet lekarski i gabinet dentystyczny. Dodatkowym plusem było to że, znalazło się w nim miejsce na mieszkania dla lekarza i pielęgniarki. Upragnione przez mieszkańców zwodociągowanie Gąsawy nastąpiło natomiast w 1967 roku. W 1969 roku otwarto nową aptekę. W tym samym czasie rozbudowano w Gąsawie gmach szkolny. Szkoła powiększyła się o 4 izby lekcyjne, dwa pokoje i urządzenia sanitarne. Jeśli chodzi o budownictwo to na terenie gromady Gąsawa do roku 1969

zbudowano kolejne 22 budynki mieszkalne i 45 gospodarcze. Znaczącą rolę w tamtych latach miała funkcjonująca z sukcesami Biblioteka Gromadzka w Gąsawie. Na jej czele stała długoletnia pracownica tej instytucji Urszula Rutkowska. Powstało Koło Przyjaciół Biblioteki z prezesem Stręczyńskim na czele. Organizowano spotkania biblioteczne i konkursy. W roku 1966 roku Gąsawa szczyciła się faktem, że to właśnie w jej granicach odbyła się wystawa filatelistyczna. Lokalem w którym wystawa się odbyła była popularna wtedy klubo-kawiarnia "Ruchu". Kolejnym wydarzeniem z dziedziny kultury wartym odnotowania jest przybycie do Gąsawy ponad 250 dziewcząt, członkiń Kół Gospodyń Wiejskich i Związku Młodzieży Wiejskiej na wiosnę 1968 roku. W roku następnym odbyły się kolejne wybory do Gromadzkiej Rady w Gąsawie. Po raz kolejny na czele prezydium stanął Antoni Maciejewski. W 1971 roku odbyło się kolejne znaczące wydarzenie kulturalne, a mianowicie obchodził 60lecie działalności miejscowego chóru. Przypomniano że , inicjatorem jego powstania był rzemieślnik Jan Nowicki. Przybliżono krótką historię chóru, odznaczono zasłużonych działaczy, wydano drukiem jego monografię.

Już w roku kolejnym obszar gromady Gąsawa i gromady Laski Wielkie stworzył jedną gromadę z siedzibą w Gąsawie. Nowo powstała gromada liczyła 18 sołectw w tym jedno sołectwo obejmowało tylko obszar PGR Marcinkowo Dolne. W sumie były to 23 wsie. Obszar gromady liczył 12 711, 12 ha. Wszystkie wsie były zelektryfikowane i telefonizowane. Telefony posiadali zazwyczaj sołtysi i główne urzędy oraz instytucje. Od 1972 roku po rezygnacji Sylwestra Pankowskiego nowym sekretarzem gromadzkim w Gąsawie została Kazimiera Konieczna, która tą funkcję pełniła dotychczas w Laskach Wielkich. Powiększenie obszaru gromady Gąsawa o teren gromady Laski Wielkie spowodował że, w skład GRN Gąsawa włączono dodatkowo 9 radnych. Nowa GRN Gąsawa liczyła bagatela 33 radnych. Dla zachowania równowagi doszło też do zmian w komisjach gromadzkich. W myśl tej zasady do prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej włączono Jana Głowackiego. Taki stan rzeczy w gromadzie Gąsawa trwał jednak niedługo bo z już z końcem 1972 roku gromada w opisywanym kształcie zakończyła swoją działalność. Gromada Gąsawa w swych nowych granicach stała się podstawą nowo powołanej gminy Gąsawa. W 1973 roku władze Wojewódzkiej Rady Narodowej powołały do istnienia gminę Gąsawa. W chwili jej powstania w jej granicach znajdowały się następujące sołectwa: Biskupin, Chomiąża Szlachecka, Drewno, Gąsawa, Godawy, Głowy, Komratowo, Laski Wielkie, Łysinin, Marcinkowo Dolne, Marcinkowo Górne, Nowa Wieś Pałucka, Obudno, Oćwieka, Piastowo, Pniewy, Ryszewko i Szelejewo. Dnia 1 stycznia 1973 roku rozpoczął swą pracę nowo powstały Urząd Gminy Gąsawa. Na początku swej działalności Urząd Gminy Gąsawa podzielony został na trzy części: Biuro Urzędu Gminy, Urząd Stanu Cywilnego i Gminną Służbę Rolną. Na czele tej Instytucji stał naczelnik gminy. Decyzją Wojewody na to stanowisko powołano Kazimierza Janusa. Pełnił jednak tę funkcję bardzo krótko, gdyż już latem 1973 roku nowym naczelnikiem został Józef Tokarz. Sekretarzem Biura Urzędu Gminy w Gąsawie został Bogdan Krzyżaniak, Urzędem Stanu Cywilnego w Gąsawie kierowała Halina Kazik, a stery w Gminnej Służbie Rolnej objął Józef Zieliński. Władze gminne jako główny cel obrały sobie wówczas rozwijanie produkcji rolnej. Dodatkowo postanowiono zadbać o rozwój

infrastruktury gminy. Z powodu problemów lokalowych już w 1973 roku postanowiono zbudować nowy budynek dla siedziby władz gminy Gąsawa. Z akt wywnioskować można że, jednym z największych problemów z jakim borykały się władze gminy w tym czasie był katastrofalny stan dróg. Akta pochodzące z początku lat 70-tych XX wieku podają też, że włączenie gromady Laski Wielkie do gromady Gąsawa już po roku do gminy Gąsawa nie spotkało się z entuzjazmem mieszkańców dawnej gromady Laski Wielkie. Na terenie gminy Gąsawa Działały trzy szkoły podstawowe 8 klasowe, a siedzibą jednej z nich była Gąsawa. W Gąsawie funkcjonowało również przedszkole. Lata 1973-1974 to czas modernizacji szkoły podstawowej w Gąsawie. Dodatkowo w 1973 roku w Gąsawie oddano do użytku nowo wybudowany budynek Zasadniczej Szkoły Rolniczej. Jeśli chodzi o radnych Gminnej Rady Narodowej to pierwsze wybory odbyły się dopiero w grudniu 1973 roku, ponieważ do tej pory w jej szeregach zasiadali radni z dawnej gromadzkiej rady narodowej. Brak jest szczegółowych danych gminnych z tego okresu. Wiadomo jedynie że nowym naczelnikiem gminy był Henryk Klich, a kierownikiem USC został Henryk Szary. Znacznym wydarzeniem z tego okresu było powołanie w 1976 roku do życia Technikum Rolniczego dla Pracujących, a już rok później powstanie klas pierwszych Dziennego Technikum Rolniczego. Lata 70te XX wieku to czas, kiedy Gąsawa i okolice stały się rozpoznawalnym w Polsce regionem turystycznym. Stało się tak dzięki powstawaniu tutaj zakładowych ośrodków turystycznych. Korzystając z przybycia turystów, osoby zarządzające gminą Gąsawa inicjowały wydarzenia, które integrowały mieszkańców i przyjezdnych. Przykładem może być rok 1978 kiedy to w Gąsawie odbył się przegląd zespołów artystycznych. W opisywanym dziesięcioleciu w Gąsawie w sposób wybitny uaktywnił się Ludowy Klub Sportowy. Zasiadł on zwłaszcza z działalności jednej sekcji - sekcji hokeja na trawie. Już w 1976 roku gąsawscy hokeiści zajęli czołowe miejsce w II lidze hokeja. Doszło nawet do tego, że paru zawodników z Gąsawy powołano do reprezentacji narodowej na wyjazd do Pakistanu. W roku 1977 roku gąsawscy hokeiści doczekali się nowego boiska. Również w latach 70-tych wzrosła aktywność w działalności Ligi Obrony Kraju w Gąsawie, funkcjonującej pod rządami Czesława Świtkowskiego. LOK Gąsawa działał tak prężnie, że przystąpiono niebawem do budowy nowego gminnego ośrodka sportów obronnych, który ostatecznie oddano do użytku na jesień roku 1977 roku. Lata 70-te to również czas rozwoju OSP Gąsawa czego zwieńczenie nastąpiło w roku 1984 roku, kiedy to jednostka wzbogaciła się o drugi samochód pożarniczy i otrzymała nową remizę. W 1978 roku odbyły się nowe wybory do Gminnej Rady Narodowej, na jej czele jako przewodniczący stanął Zbigniew Owczarek, który został niebawem zastąpiony przez Leszka Siejkowskiego. W tym samym roku powstał Komitet Kontroli Społecznej z Ryszardem Królikowskim. Jeśli chodzi o Urząd Gminy Gąsawa to i tam nastąpiły zmiany. Sekretarzem biura UG został Stanisław Kławiński. Gminną Służbą Rolniczą kierował wówczas Kazimierz Janus. Przez pewien czas księgową UG pozostawała Urszula Kuchcińska, natomiast od 1982 roku stanowisko to objęła Teresa Katulska. Jako, że do pobliskiego Biskupina z Polski i zagranicy przyjeżdżały wycieczki to postanowiono, w sposób szczególny zadbać o wygląd gminy Gąsawa. Staraniem Gminnej Spółdzielni w tych latach wybudowano nową restaurację "Prasłowiańska", odnowiono sieć sklepów.

Dodatkowo uruchomione zostały sezonowe punkty żywieniowe. Gąsawa wzbogaciła się też o pole biwakowe położone nad pobliskim jeziorem. Dokumenty podają, że w Gąsawie odnowiono fronty domów, założono zieleńce, kwietniki oraz zbudowano nowe chodniki. W grudniu 1980 roku ze stanowiska naczelnika, decyzją Wojewody, odwołano Henryka Klicha. Osobą wskazaną przez Wojewodę na stanowisko nowego naczelnika został Ryszard Mikulski, jednak w związku z wydarzeniami wokół „Solidarności” Radni byli przeciwni narzucaniu im jednego kandydata. Padła propozycja, żeby kandydatów było przynajmniej dwóch. Na naczelnika zaproponowano Kazimierza Janusa, który jednak odmówił kandydowania., w podobnie jak Ryszard Mikulski. Wobec czego z końcem grudnia 1980 roku, nowego nie zatwierdzono. Naczelnika Gminy Gąsawa powołano dopiero w marcu 1981 roku, a został nim Leszek Siejkowski. Przewodniczącym prezydium został natomiast Tadeusz Waluś. W dniu 16 stycznia 1981 roku w Gąsawie odbył się pierwszy Zjazd NSZZ RI Solidarność gminy Gąsawa. Brało w nim udział ponad 50 delegatów. Na przewodniczącego wybrano Alojzego Grochowalskiego. Gmina Gąsawa przyznała nawet przedstawicielom "Solidarności" lokal do spotkań. W czerwcu 1981 roku w gąsawskim kościele poświęcono krzyż Solidarności, który zawisł następnie w siedzibie Związku. W trakcie trwania stanu wojennego został on przekazany proboszczowi w Gąsawie. Dopiero w 1989 roku przeniesiono go do Gminnego Ośrodka Kultury. Przedstawiciele "Solidarności" uczestniczyli też już od wiosny 1981 roku w sesjach GRN. Doszło jednak do konfliktu przedstawicieli "Solidarności" chodziło o sprzedaż ziemi należącej do SKR. Problemy z dostawami artykułów żywnościowych i codziennego użytku nie ominęły i Gąsawy. Akta gminne podają, że tym okresie bardzo słabe było zaopatrzenie sklepów. Narzekano na braki proszków do prania, mydła, szamponów. Źródła mówią o przekonaniu mieszkańców gminy, że towary w ich sklepach wykupują mieszkańcy innych gmin. Złą sytuację pogłębił deficyt w dostępie do takich towarów jak ocet, musztarda, kawa, buty, gwoździe, węgiel. Jesień 1981 roku to czas ogólnego zniechęcenia który dał się wyczuć nawet wśród radnych gminnych. Zwieńczeniem tego zniechęcenia była sesja GRN zwołana na dzień 9 grudnia 1981 roku, na którą przybyło tylko 13 z 32 radnych w związku z czym sesja nie odbyła się. Dnia 13 grudnia 1981 roku wprowadzono stan wojenny. Wprowadzenie stanu wojennego oznaczało tymczasowe zawieszenie działalności gminnych rad narodowych. W Gąsawie pierwsza sesja GRN w trakcie trwania stanu wojennego odbyła się w kwietniu 1982 roku. Przybyło na nią zaledwie 20 radnych. W tym niełatwym czasie władze gminne w Gąsawie nie uległy zmianie. Przewodniczącym pozostawał Tadeusz Waluś, naczelnikiem Leszek Siejkowski, sekretarzem gminy Stanisław Kławiński, kierownikiem GSR - Kazimierz Janus. W wyniku wyborów do rad narodowych z 1984 roku przewodniczącym Gminnej Rady Narodowej został Edward Koralewski. Naczelnikiem gminy do pozostał natomiast do grudnia 1986 roku Leszek Siejkowski. Powołano natomiast nowego sekretarza Biura UG którym został Kazimierz Janus. W grudniu 1986 roku decyzją wojewody naczelnik gminy został odwołany przez wojewodę. W styczniu 1987 roku radni GRN wybrali Kazimierza Janusa na stanowisko pierwszego naczelnika gminy. Był on już typowany przez radnych w 1980 roku. Teraz radni jednomyślnie poparli propozycję wojewody bydgoskiego. Zmiana nastąpiła też na stanowisku

sekretarza Urzędu Gminy Gąsawa na, które to powołano Stefanię Kranz. Natomiast kierownikiem referatu rolnictwa został Leszek Jakubowski. Na początku 1988 roku zakończyła się kadencja rad narodowych. Po wyborach do rad narodowych z 19 czerwca 1988 roku wybrano nowych radnych. Niestety nie zachowały się akta archiwalne z tego okresu. Wiadomo jednak, że naczelnikiem gminy do 1990 roku pozostawał Kazimierz Janus. Jeśli chodzi o działalność Gminnego Ośrodka Kultury w Gąsawie to latach 80-tych były to działania intensywne. GOK Gąsawa kierowany wówczas przez Andrzeja Mielcarzewicza zastępował między innymi z działalności teatru lalkowego o nazwie "Telesfor". Również w tym samym okresie czasowym powstała w Gąsawie kapela ludowa która specjalizowała się w wykonywaniu pieśni i piosenek pałuckich. Rok 1988 to data powstania w Gąsawie Społecznego Komitetu Rozbudowy Przedszkola na którego czele stanął Zdzisław Kuczma. Komitet działał na tyle sprawnie, że mimo ciężkich czasów już w ciągu roku powstał nowy gmach a dzieci rozpoczęły zabawę i naukę w nowym budynku. Dyrektorem Przedszkola w Gąsawie była wówczas Marianna Klimaszewska. W 1988 roku odbyły się też ostatnie wybory do rad narodowych w Polsce. We władzach gminy Gąsawa wybory nie spowodowały większych zmian. W dalszym ciągu na czele GRN Gąsawa zasiadał Edward Koralewski. Naczelnikiem gminy wciąż był Kazimierz Janus. Stanowisko sekretarza biura UG piastowała Stefania Kranz., Teresa Katulska kierowała finansami gminnymi. Latem 1988 roku w Gąsawie odbył się zlot członków wojewódzkiej organizacji ZMW. Zapisano, że oprócz licznych delegacji z terenu województwa przyjechała też grupa, reprezentująca młodzież z terenu ZSRR. Impreza ta powiązana była z jubileuszem jaki w 1988 roku obchodziła Gąsawa – 600-leciem nadania jej praw miejskich. Z tej okazji zaczął funkcjonować Komitet Obchodów Święta pod przewodnictwem Edwarda Koralewskiego. Aktywny udział w uroczystościach brali też mieszkańcy Gąsawy oraz zakłady pracy i inne instytucje. Obchody 600-lecia Gąsawy stały się też przyczyną do wydania książki o historii Gąsawy. Również w 1988 roku odbyła się inna znacząca dla Gąsawy uroczystość - nadanie Szkole Podstawowej w Gąsawie imienia Wandy Dobaczewskiej pisarki powiązanej z Gąsawą i całymi Pałukami. W uroczystości wzięła udział młodzież szkolna oraz przedstawiciele lokalnych władz, a pieczę nad prawidłowym przebiegiem uroczystości sprawował ówczesny dyrektor SP Gąsawa Wojciech Putz.

Zauważalnym stał się też fakt małego i ograniczonego dostępu do artykułów spożywczych, a zwłaszcza mięsnych. W Gąsawie wielka polityka z lat 1989-1990 nie była tematem obrad radnych.. Na sesje Rady Gminy zapraszano przedstawiciela Solidarności Michała Lipińskiego. Trudna sytuacja materialna w jakiej znalazło się wiele osób zapewne była jedną z przyczyn powstania w lutym 1990 roku Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Również w tym samym czasie Gąsawie zaprzestali działalności takie instytucje jak Kluby Rolnika, Kluby "Ruchu" oraz świetlice wiejskie w okolicach Gąsawy. Koniec kwietnia 1990 roku oznaczał przedterminowe zakończenie kadencji GRN Gąsawa. Rozpoczął się nowy etap w historii nie tylko Gąsawy ale i całej gminy.

Pierwsze wolne wybory do rad gmin przeprowadzono 27 maja 1990 roku. Po wyborach Rada

Gminy składała się z 15 radnych. Przewodniczącym został Marek Graczyk a stanowisko wiceprzewodniczącego objął Zygmunt Kurtyka. Stanowisko sekretarza Gminy Gąsawa objęła Stefania Kranz. Sprawowała ona również funkcję zastępcy kierownika Urzędu Stanu Cywilnego w Gąsawie. Skarbnikiem Gminy Gąsawa została Teresa Katulska. Władze stawiały sobie za cel już w pierwszej kadencji doprowadzenie wody do poszczególnych miejscowości w gminie. Cel udało się w znacznej części osiągnąć i do 1994 roku woda doprowadzona została do większości miejscowości nawet mocno oddalonych od Gąsawy. Kolejnym celem jakie postawiły sobie władze gminy było zbudowanie nowych utwardzonych i wyremontowanie już istniejących dróg gminnych. Mimo pewnych trudności i tu poczyniono pewne postępy. W tym czasie do najważniejszych zadań jakie podjęto w Gąsawie zaliczyć też trzeba rozpoczęcie budowy kolektora ściekowego. Prace z tym związane trwały od 1994 roku, skupiały się na budowie kolektora sanitarnego Żnin – Gąsawa, a zakończyły się w głównej mierze w 1996 roku. W opisywanym czasie udało się przeprowadzić kanalizację dość sporej liczby ulic w Gąsawie.

Rok 1994 przyniósł nowe wybory do władz samorządowych. Od tego momentu na czele gminy na stanowisku Wójta Gminy Gąsawa zasiadł Zdzisław Kuczma. Jak się później okazało funkcję swoją sprawować miał przez następnych kilka kadencji. Przewodniczącym Rady Gminy został zaś Zbigniew Kurtyka. Głównym problemem w tych czasach był brak pieniędzy i powiązana z tym szalejąca inflacja. Te dwa czynniki dotkliwie wpływały na życie mieszkańców Gąsawy i jej okolic. Pomimo ograniczeń starano się dokonywać pewnych inwestycji. W celu dokonywania napraw gruntowych i wapiennych dróg gminnych w 1995 roku została zakupiona równiarka. Przyczyniło się to w znacznej mierze do poprawy jakości dróg lokalnych. Rok 1996 przebiegł pod znakiem telefonizacji gminy Gąsawa. Źródła podają, że zainstalowano wtedy automatyczną centralę, co usprawniło dalsze prace w tym zakresie. Efekt był piorunujący jak na tamte czasy bo już w 1997 roku zainstalowano 336 numerów telefonicznych. Na lata 1994-1998 przypadł okres stawiania linii energetycznych do działek budowlanych przy ul. Leszka Białego w Gąsawie oraz przeprowadzenia remontów we wszystkich hydroforniach. Od dnia 1 stycznia 1996 roku na gminie spoczywał nowy obowiązek związanymi z pieczę nad szkołami podstawowymi. Stan techniczny placówek oświatowych na terenie gminy Gąsawa był bardzo zróżnicowany i wymagał natychmiastowej interwencji. Powołano specjalną komisję która już wkrótce ustaliła zadania priorytetowe. W samej tylko gąsawskiej Szkole Podstawowej do końca 1997 przeprowadzono remont kapitalny sanitariatów w obu budynkach szkoły, przeprowadzono malowanie klas i korytarzy szkolnych oraz założono we wszystkich klasach nową wykładzinę podłogową. Wyremontowano też pokój nauczycielski, przeprowadzono kapitalny remont kuchni i świetlicy szkolnej, wyremontowano dach na starym budynku szkolnym, zakupiono polbruk do położenia chodników na boisku szkolnym, wymieniono wszystkie ławki i krzesła. W gąsawskim Przedszkolu Samorządowym przeprowadzono remont o zbliżonym zakresie. Rok 1998 przyniósł kolejne wybory samorządowe. W ich wyniku Wójtem Gminy Gąsawa został ponownie Zdzisław

Kuczma. Przewodniczącym Rady Gminy Gąsawa został zaś Władysław Matusiak. Sekretarzem Gminy Gąsawa była wciąż Stefania Krantz, a funkcję skarbnika nadal sprawowała Teresa Katulska.

Zmiany przyniósł za to rok 1999. Powstał nowy podział terytorialny. Zlikwidowano dawne województwa utworzono nowe. Przywrócono powiaty. Gąsawę wraz z terenem całej gminy włączono do powiatu żnińskiego i nowego województwa kujawsko-pomorskiego. Weszła w życie reforma edukacji. W związku z tym przekształcono sieć szkolną w gminie. Szkoły ośmioklasowe przekształcono w sześcioklasowe. Powołano gimnazjum gminne. Siedzibą gimnazjum została Gąsawa. Mimo ogromu prac związanych z tymi reformami w latach 1998-2002 kontynuowano budowę kanalizacji sanitarnej. Wciąż trwały prace przy powstawaniu nowych dróg, remoncie starych, budowie i naprawie chodników. Kontynuowano też tym czasie telefonizację gminy. W latach 1999 -2000 przyłączono do sieci telefonicznej 160 osób. Olbrzymim sukcesem przypadłym na przełom tysiącleci było wybudowanie gminnej hali sportowej w Gąsawie. Budowa została rozpoczęta we wrześniu 1999 roku, natomiast do użytku została oddana w marcu 2002 roku. Potrzeba zbudowania hali sportowej w Gąsawie wynikała z kilku przyczyn. Po pierwsze była to ogólna potrzeba posiadania obiektu do przeprowadzania zajęć sportowych. Po drugie jednak hala sportowa dla mieszkańców Gąsawy była nagrodą za ich wieloletnie wybitne wyniki sportowe jakie odnosiły osoby zaangażowane w rozgrywki hokeja na trawie. Jak się później okazało fakt posiadania własnej hali jeszcze dobitniej zmotywował całe środowisko hokejowe i być może dopomógł w kolejnych licznych sukcesach sportowych „laskarzy z Gąsawy”. Na początku drugiego tysiąclecia oddano również do użytku 7 wiat autobusowych w miejscowościach rozsianych na terenie całej gminy Gąsawa. W 2002 roku odbyły się również nowe wybory do Rady Gminy Gąsawa. Przewodniczącym Rady Gminy Gąsawa został Władysław Matusiak. Nowością w tamtych wyborach był sposób wyboru Wójta. Po raz pierwszy Wójt nie był wskazywany przez Radę, a w wyborach otwartych. Bezpośrednimi głosami mieszkańców gminy Gąsawa Wójtem gminy Gąsawa wybrano Zdzisława Kuczmę. Bardzo istotnym zadaniem, jakie było realizowane w tym okresie były inwestycje dotyczące regionalnego systemu oczyszczania ścieków. W 2002 roku realizowana była budowa przepompowni, kolektora grawitacyjnego i tłoczego wraz z przykanalikami Marcinkowo Górne – Marcinkowo Dolne – Gąsawa. Dwa lata później natomiast realizowana była budowa kolektora grawitacyjnego i tłoczego relacji Gogółkowo – Biskupin – Gąsawa wraz z przykanalikami. Prace wykonane w latach 2002 – 2006 na terenie gminy wybudowano przepompownię, kolektor grawitacyjny i tłoczny wraz z przykanalikami sprawiły, że systemem kanalizacyjnym została objęta 60% mieszkańców gminy Gąsawa. Rok 2002 przyniósł też modernizację kotłowni węglowej w budynku Zespołu Publicznych Szkół w Gąsawie na kotłownię ekologiczną ogrzewaną olejem opałowym. W tym samym roku wykonano elewację budynku szkoły w Gąsawie wraz z jego dociepleniem. Położono również na boisku sportowym przy szkole w Gąsawie sztuczną trawę. W opisywanym okresie zainstalowane zostały nowe place zabaw w Gąsawie i w Gogółkowie. Rozbudowano też system oświetlenia ulicznego na terenie gminy. W 2005 roku rozbudowano ośrodek zdrowia. Rozbudowę

przeprowadził Zakład Robot Publicznych w Gąsawie. Upragnionego remontu dachu doczekała się również kultura dla mieszkańców Gąsawy Stodoła” w której to naprawiono ciekący dach. Rok 2006 oznaczał nowe wybory bezpośrednie do Rady Gminy Gąsawa. Wójtem Gminy w bezpośrednich wyborach po raz kolejny wybrano Zdzisława Kuczmę. Nowym Przewodniczącym Rady Gminy został natomiast Marek Maciejewski. Główną inwestycją dotyczącą samej Gąsawy w latach 2006-2010 była ta znana pod nazwą : „Boisko sportowe ze sztucznej trawy wodnej wraz z przebudowanym i rozbudowanym budynkiem zaplecza sanitarno-szatniowego na stadionie w Gąsawie”. W opisywanym czasie przebudowano i rozbudowano budynek szatni, przebudowano sanitariaty, dodano taras widokowy, pokryto nawierzchnię boiska sztuczną trawą. Dodatkowo powstały nowe trybuny z siedziskami, dołączono też boksy sędziowskie i boksy dla zawodników a całość zwieńczyło nowe oświetlenie boiska. Obiekt wyposażony został w nagłośnienie oraz elektroniczne tablice wyników. Całość oddano do użytku w roku 2010. Od tej chwili gąsawski obiekt sportowy mógł już gościć nawet rozgrywki hokejowe o randze międzynarodowej. Na rok 2009 przypadła ostateczna likwidacja Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Gąsawie. W tym samym roku rozpoczął działalność nowy podmiot, który w swych założeniach miał sprawować opiekę zdrowotną nad mieszkańcami gminy Gąsawa. Podmiotem tym stał się Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Beata Szczęsna, któremu wydzierżawiono wówczas budynki i sprzęt będący na ich wyposażeniu. W 2009 roku dokonano termomodernizacji budynku Urzędu Gminy w Gąsawie oraz modernizacji wejścia do budynku. Zakupiono i zamontowano wkład kominowy. Były to pierwsze tak znaczące prace od momentu powstania budynku będącego siedzibą Urzędu Gminy. W rok później docieplono również budynek Gminnego Ośrodka Kultury w Gąsawie. W tym samym czasie dokonano zakupu ciągnika oraz narzędzi do zimowego utrzymania dróg gminnych do Zakładu Robot Publicznych w Gąsawie. Jeśli chodzi o działalność związaną z kulturą i sportem w opisywanym czasie wyróżnić należy rok 2010. To właśnie wtedy w gąsawskiej hali sportowej odbył się pierwszy Ogólnopolski Turniej Strażacki w Piłkę Nożną. Turniej zainicjował druha Adam Nowak. Turniej zyskał wielką renomę rozślawiając Gąsawę jeszcze bardziej w całej Polsce. Rok 2010 oznaczał też kolejne wybory samorządowe. Mieszkańcy gminy wybierali radnych oraz wójta gminy. Na stanowisku Wójta i Przewodniczącego Rady Gminy nie zaszły żadne zmiany. Wójtem znów wybrano Zdzisława Kuczmę, natomiast Przewodniczącym Rady Gminy został ponownie Marek Maciejewski. Zmiana nastąpiła natomiast w Urzędzie Gminy Gąsawa. Dotychczasowa Sekretarz Stefania Kranz odeszła na emeryturę. W związku z tym Sekretarzem Gminy Gąsawa w 2011 roku została Danuta Tomaszewska. Również w 2011 roku zrealizowano zadanie pod nazwą „Rewitalizacja Rynku w Gąsawie wraz z przebudową drogi powiatowej polegająca na wykonaniu nawierzchni z kostki betonowej starodruk w obrębie kościoła w Gąsawie”. W wyniku realizacji projektu wykonano 335 mb nawierzchni z kostki betonowej starobruk, wykonano regulację kostki granitowej w ciągu drogi powiatowej długości 470 mb. Zakończona została modernizacja drogi dojazdowej do gruntów rolnych Oćwieka – Głowy dł. 1015mb. W 2011 roku wybudowano drogę gminną Biskupin – Marcinkowo Górne dł 2,2 km. Do najważniejszych inwestycji

z tego okresu należy też zaliczyć fakt zakupu w 2010 roku zupełnie nowego samochodu strażackiego MAN typu średniego dla OSP w Gąsawie. Znaczącą inwestycją w tych latach dla Gąsawy było też dokonanie modernizacji pola biwakowego i plaży w Gąsawie w 2011 roku. W latach kolejnych czyniono kolejne inwestycje na terenie całej gminy. Remontowano niektóre świetlice wiejskie i czyniono starania dla utworzenia nowych.

W 2014 roku odbyły się kolejne wybory samorządowe. W ich wyniku dość diametralnie zmienił się skład osobowy Rady Gminy w Gąsawie. Nowym Przewodniczącym Rady Gminy został Mariusz Kazik. Na stanowisko Wójta ponownie kandydował Zdzisław Kuczma. Tym razem nie uzyskał on reelekcji. Nowym Wójtem Gminy Gąsawa został Błażej Łabędzki. Nowe władze gminy tchnęły pozytywną energię w działalność samorządu. Rozpoczęły się nowe inwestycje na terenie Gąsawy i całej gminy. W szerokim zakresie zaczęto korzystać z różnego rodzaju dofinansowań. Skupiono się też na ożywieniu działalności punktów świetlicowych na terenie gminy, powstały kółka tematyczne w tym teatralne, postanowiono odnowić obiekty sportowe. Znaczącą inwestycją oddaną w tamtym okresie do użytku był Orlik Lekkoatletyczny. Posiadał on nawierzchnię tartanową. Dostosowany był do uprawiania różnych dziedzin królowej sportów. Otwarcie obiektu uświetnione odpowiednią uroczystością nastąpiło w 2016 roku. Jednak działalność na niwie kulturalno-sportowym nie była najważniejszą działalnością w tamtych latach. Jednym z najważniejszych zadań jakie postawiły przed sobą nowe władze gminy Gąsawa była w tym okresie poprawa warunków bytowych wszystkich mieszkańców gminy. Postanowiono zadbać o rzeczy najważniejsze. Wyrównać szanse ogólnorozwojowe dla każdego. Przeanalizowano główne problemy gminy i skupiono się na rzeczach najistotniejszych. W wyniku analizy stwierdzono, że należy w sposób szczególny postawić na modernizację już istniejących dróg, utwardzenie nowych odcinków jezdnych i odpowiednie utrzymywanie już istniejących odcinków dróg. Rozpoczęto przygotowywanie odpowiednich dokumentacji pod przyszłe inwestycje. W opisywanym czasie gmina Gąsawa stanęła też przed wielkim wyzwaniem natury pogodowej. Latem 2017 roku przez Gąsawę i cały region przeszły olbrzymie nawałnice. Liczne domy zostały pozbawione dachów, wiele zabudowań gospodarczych zostało uszkodzonych. Mieszkańcy Gąsawy i całej gminy w obliczu tych wydarzeń wykazali się olbrzymią solidarnością społeczną. Pomagano sobie nawzajem. Strażacy Ochotnicy w tym i ci z Gąsawy spędzili dziesiątki godzin na usuwaniu miejscowych zagrożeń. W opisywane działania aktywnie włączył się również Urząd Gminy w Gąsawie oraz samorząd gminny. Rok 2017 to również czas zmiany na stanowisku sekretarza gminy, które objęła Natalia Nowakowska.

Rok 2018 przyniósł następne wybory samorządowe. W ich wyniku ponownie na stanowisko Wójta Gminy Gąsawa wybrano Błażeja Łabędzkiego. Na czele Rady Gminy Gąsawa stanął po raz kolejny Mariusz Kazik. Nadal trwały inwestycje na terenie całej gminy w tym i w samej Gąsawie. Pozyskano wiele dotacji na przebudowy i remonty dróg gminnych. Korzystano ze wsparcia udzielanego z wielu źródeł w tym z Funduszu Dróg Samorządowych i Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg. Dzięki tym źródłom dofinansowania nowy standard udało się pozyskać dla wielu kilometrów dróg lokalnych. Oprócz wspomnianych inwestycji drogowych postanowiono zadbać też o inne aspekty życia

mieszkańców Gąsawy i okolicy. W 2019 roku oddano do użytku zupełnie nową zmodernizowaną część przedszkola w Gąsawie. Dobudowano w nim nowe sale, zmodernizowano sanitariaty, zwiększono przestrzeń służącą do nauczania najmłodszych. W roku 2020 uruchomiono zmodernizowaną hydrofornię w Gąsawie. Poprawienie efektywności jej działania wpłynęło w sposób pozytywny na zaopatrzenie Gąsawy w wodę. Dodatkowo w 2020 roku poddano remontowi halę sportową w Gąsawie. Wymieniono oświetlenie hali, odnowiono elewację, hale odmalowano, zamontowano nowe nagłośnienie i docieplono ściany. Niestety rok 2020 przyniósł również i smutne wydarzenia. Na całym świecie zapanowała wówczas epidemia koronawirusa. Mieszkańcom Gąsawy przyszło zmagać się z niewidocznym i niezwykle groźnym przeciwnikiem. Wprowadzono wzmożony reżim sanitarny. Powszechnym stało się używanie masek ochronnych. Szkoły na pewien czas zawiesiły swoją działalność po czym wznowiły zajęcia w niespotykanym jak dotąd trybie online. Wiele instytucji ograniczyło swe funkcjonowanie. Urząd Gminy w Gąsawie działał jednak i otwarty był na interesanta tak dalece, na ile pozwalała tylko na to sytuacja. Władze Gminy skupiły się na pomocy wszystkim mieszkańcom, których dotknęła wspomniana pandemia. Sytuacja zagrożenia epidemiologicznego miała trwać przez następnych kilka lat. Epidemia nie zatrzymała jednak innych aktywności władz gminy Gąsawa. W dalszym ciągu trwały prace związane z odnowieniem ważnych dla Gąsawy obiektów. W 2021 roku gruntowny remont przeszła legendarna dla mieszkańców Gąsawy „Stodoła”. W tym samym roku obiekt sportowy przy boisku na stadionie w Gąsawie przeszedł gruntowną termomodernizację. Rok 2021 to też czas kiedy na stanowisko skarbnika gminy powołano Genowefę Bocian. W roku 2022 oddano do użytku zmodernizowaną hydrofornię w odległym od Gąsawy o kilka kilometrów Łysininie. Rok 2022 był dla mieszkańców Gąsawy i pobliskich terenów czasem zmagania się z skutkami wojny jaka wybuchła na Ukrainie. Gąsawa stała się w pewnym momencie miejscem gdzie przebywało najwięcej uchodźców zza wschodniej granicy spośród wszystkich gmin na terenie całego Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Odpowiednie nastawienie władz gminy oraz ofiarna i bezinteresowna postawa społeczeństwa sprawiły, że poradzono sobie z tym wyzwaniem. W opisywanym czasie centralnym miejscem dla całej gminy była jej stolica Gąsawa. Miejscowość o bogatej i znamienitej historii. Miejscowość która w 2023 rok wkroczyła z nadzieją na ponowny fakt stania się miastem. Miejscowość która na fakt ten niewątpliwie zasługuje.

OKREŚLENIE SZACUNKOWYCH KOSZTÓW JEDNORAZOWYCH I STAŁYCH WPROWADZENIA PROPONOWANEJ ZMIANY

W przypadku nadania miejscowości Gąsawa statusu miasta, nie zostaną poniesione przez gminę koszty stałe. Poniesione koszty będą kosztami jednorazowymi i będą dotyczyły zmiany szyldów i pieczętek. Szacunkowy koszt jednorazowy wyniesie ok. 5.000,00 zł

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Gąsawa

Obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gąsawa, zostało uchwalone przez Radę Gminy w Gąsawie Uchwałą Nr XXX/253/2017 z dnia 26 października 2017 r. Studium jest dokumentem określającym kształt polityki przestrzennej gminy stwarzając możliwość koordynacji realizowanych przedsięwzięć. Kierunki określające politykę przestrzenną gminy Gąsawa, w tym lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego, uwzględniają zasady i ustalenia określone w strategii rozwoju gminy, strategii rozwoju i planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego oraz koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

Zagospodarowanie Przestrzenne na terenie gminy Gąsawa

Aktualnie na terenie gminy Gąsawa obowiązuje 22 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego wraz ze zmianami. Na terenie Gminy Gąsawa obowiązują następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

1. Uchwała nr XXIX/173/98 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 17 czerwca 1998 r. w sprawie zmian miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Gąsawa,
2. Uchwała nr XXIX/174/98 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 17 czerwca 1998 r. w sprawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w sołectwie Chomiąża Szlachecka,
3. Uchwała nr XXIX/175/98 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 17 czerwca 1998 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego we wsi Piastowo,
4. Uchwała nr XXIX/176/98 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 17 czerwca 1998 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy

mieszkaniowej położonego pomiędzy ulicami Leszka Białego i Trzemeszeńską w Gąsawie,

5. Uchwała nr XXIX/177/98 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 17 czerwca 1998 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego we wsi Pniewy,
6. Uchwała nr XXIX/178/98 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 17 czerwca 1998 r. w sprawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w sołectwie Annowo, we wsi Wiktorowo,
7. Uchwała nr XXIX/179/98 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 17 czerwca 1998 r. w sprawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w sołectwie Laski Wielkie,
8. Uchwała nr XIV/99/2000 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 29 marca 2000 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zabudowy rekreacyjnej we wsi Obudno,
9. Uchwała nr XIV/100/2000 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 29 marca 2000 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zabudowy mieszkaniowej letniskowej we wsi Chomiąża Szlachecka – Za lasem,
10. Uchwała nr XVI/112/2000 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 23 czerwca 2000 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zabudowy letniskowej we wsi Wiktorowo- 3,
11. Uchwała nr XVI/114/2000 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 23 czerwca 2000 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zabudowy mieszkaniowej letniskowej we wsi Laski Wielkie /dz. 91/,
12. Uchwała nr XIX/136/2000 Rady Gminy Gąsawa z dnia 21 listopada 2000 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa letniskowego na działce nr 63 we wsi Laski Wielkie-Małe,

13. Uchwała nr XIX/137/2000 Rady Gminy Gąsawa z dnia 21 listopada 2000 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa letniskowego części działki nr 98 we wsi Laski Wielkie-Małe,
14. Uchwała nr XIX/138/2000 Rady Gminy Gąsawa z dnia 21 listopada 2000 r. w sprawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa letniskowego części działki nr 75/5 oraz działek 76/2-76/17 we wsi Chomiąża Szlachecka,
15. Uchwała nr XIX/139/2000 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 21 listopada 2000 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zabudowy mieszkaniowej letniskowej w sołectwie Chomiąża Szlachecka /dz.18/,
16. Uchwała nr XIX/140/2000 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 21 listopada 2000 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zabudowy mieszkaniowej letniskowej we wsi Chomiąża Szlachecka /dz.127/,
17. Uchwała nr XXXI/227/02 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 26 kwietnia 2002 r. w sprawie uchwalenia zmian miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Gąsawa, obejmujących tereny położone w Chomiędzy Szlacheckiej, Łysininie, Marcinkowie Górnym, Pniewach i Szelejewie,
18. Uchwała nr XXXI/229/02 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 26 kwietnia 2002 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zabudowy mieszkaniowej letniskowej we wsi Ostrówce – Nad Kanałem,
19. Uchwała nr VI/37/2011 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 12 października 2011 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w sołectwie Gąsawa, gmina Gąsawa,
20. Uchwała nr VI/33/2015 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 17 marca 2015 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego we wsi Piastowo, Gmina Gąsawa,
21. Uchwała nr XXXVIII/305/2018 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 21 czerwca 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie ewidencyjnym Laski Wielkie-Małe, gmina Gąsawa,

22. Uchwała nr XXXVIII/306/2018 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 21 czerwca 2018 r.
w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu
położonego we wsi Biskupin, gmina Gąsawa,
23. Uchwała nr XLIV/292/2022 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 22 czerwca 2022 r.
w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu
położonego w obrębie ewidencyjnym Gąsawa, gmina Gąsawa.

Głównym celem zagospodarowania przestrzennego gminy jest tworzenie warunków przestrzennych podnoszących konkurencyjność, atrakcyjność gminy, zapewniających poprawę warunków życia jej mieszkańców, przy zachowaniu równowagi między aktywnością ekonomiczną, gospodarczą, społeczną a środowiskiem przyrodniczym i kulturowym. Cel ten zakłada się osiągnąć m.in. przez ukształtowanie systemu ekologicznego gminy, dotrzymanie standardów jakości środowiska, właściwe ukształtowanie sieci osadniczej i dobrą dostępność komunikacyjną. Wzmocnienie potencjału gminy zamierza się uzyskać przez właściwe ukształtowanie sieci osadniczej. Dalszy rozwój i niezawodność systemów infrastruktury technicznej przyczyni się do podniesienia konkurencyjności i atrakcyjności gminy dla inwestorów z zewnątrz.

Informacja dotycząca zabytków architektonicznych, kulturowych, wyznaniowych, charakteru i stanu technicznego zabudowy

Najwcześniejsze ślady osadnictwa na terenie gminy pochodzą z okresu paleolitu. Świadczą o tym chociażby ślady obozowiska łowców reniferów na terenie Biskupina w postaci krzemiennych grotów, gładzika kościanego, czy innych wyrobów z krzemienia. Z okresu neolitu pochodzi zespół trzech „długich domów” w Gąsawie oraz pojedynczy dom odkryty w Biskupinie. Kolejne społeczności były związane z Kulturą Pucharów Lejkowatych, po której odnaleziono skarb w postaci trzech krzemiennych siekier, Kulturą Amfor Kulistych oraz Kulturą Ceramiki Sznurowej (odkryty tzw. kraal, czyli zagroda dla bydła w Biskupinie). Najbardziej znanym stanowiskiem z okresu kultury łużyckiej jest oczywiście osada obronna w Biskupinie sprzed ok. 750 r. p.n.e. Należy jednak pamiętać, że w okolicy odnotowano ok. 60 mniejszych osad. Odkryto również ślady osadnictwa związanego z kulturą lateńską oraz okresem rzymskim. Przez teren dzisiejszych Pałuk mogła biec jedna z odnóg Szlaku Bursztynowego pełniąca ważną funkcję handlową. Jego śladem biegnie dzisiaj droga S 5. We wczesnym średniowieczu istniało na tym terenie kilka ośrodków wczesnofeudalnych, z

których najistotniejszym jest gród w Biskupinie funkcjonujący do początku XI w. Zaczęły się także rozwijać okoliczne osady, które w następnym stuleciu zostały przekazane na rzecz Kościoła, w tym klasztorowi w Trzemesznie m.in. Gąsawa, Komratowo, Oćwieka czy Szelejewo. Zaczęła wtedy też powstawać na omawianym terenie sieć parafialna. Jako pierwsza prawdopodobnie na przełomie XI i XII w. powstała parafia w Gąsawie, a następne w Chomiąży Szlacheckiej. Bardzo duże znaczenie miał przechowujący relikwie św. Wojciecha klasztor w Trzemesznie podległy arcybiskupstwu gnieźnieńskiemu, na czele którego stał wówczas arcybiskup Jakub ze Żnina. Zapoczątkował on lokację wsi na prawie polskim na Pałukach, który spowodował dalsze bogacenie się Kościoła.

Okres rozbicia dzielnicowego to czas wojen domowych. W okolicach Gąsawy toczono walki pomiędzy Władysławem Odonicem a Władysławem Laskonogim o prawa do Chomiąży Szlacheckiej. Pomimo układu w Kcyni zawartego 30 listopada 1223 r. przyznającego prawo do Pałuk Odonicowi, walki nie ustały. Próbę dyplomatycznego rozwiązania konfliktu chciano podjąć w czasie zjazdu w Gąsawie, na który poza Odonicem i Laskonogim przybyli: Leszek Biały - książę krakowski i Henryk Brodaty - książę śląski sprzymierzeni z Władysławem Laskonogim oraz Konrad Mazowiecki, arcybiskup Wincenty, liczni biskupi oraz rycerstwo. Niestety próba załagodzenia konfliktu zakończyła się zabójstwem Leszka Białego 24 listopada 1227 r., co upamiętnia odsłonięty w 1927 r. pomnik, zrekonstruowany w latach 70. XX w. Zabójstwo doprowadziło do dalszych walk w całym kraju, a także do antagonizmów pomiędzy potężnymi rodami w regionie, które zakończył dopiero Władysław Łokietek jednocząc polskie ziemie. Okres rządów Kazimierza Wielkiego to czas rozkwitu gospodarczego regionu. Wystawiono dokument potwierdzający wcześniejsze przywileje dla klasztoru w Trzemesznie wyliczające wsi należące do niego m.in.: Komratowo, Oćwiekę, Łysinin czy Gąsawę, dla której w 1388 r. wystawiono dokument lokacyjny na prawie magdeburskim, co przyczyniło się do rozwoju handlu nowego miasta położonego na szlaku handlowym prowadzącym z Gniezna do Torunia. Do dzisiaj Gąsawa zachowała dawny układ przestrzenny typowy dla innych miasteczek wielkopolskich z kwadratowym rynkiem usytuowanym na osi dróg z Mogilna do Żnina i z Gniezna do Żnina.

W kolejnych wiekach zaczęło rozwijać się także rzemiosło, jednak Gąsawa i okoliczne wsie pozostały typowo rolnicze, zaopatrując region, a szczególnie klasztor w Trzemesznie w artykuły codziennego użytku. Zachowało się bardzo mało materiałów źródłowych z czasów nowożytnych z powodu dużych zniszczeń w czasie wojen ze Szwecją. Wiadomo na pewno, że w końcu XVIII w. powstały nowe, zachowane do dzisiaj, kościoły w Gąsawie i Ryszewku. Do parafii gąsawskiej należały wówczas: Marcinkowo Górne i Dolne, Szelejewo, Łysinin,

Oówieka i Komratowo, a w samym mieócie istniał szpital dla starców oraz szkoła parafialna. W XVIII w. w Gąsawie mieszkali sami Polacy, łącznie ok. 230 mieszkańców. Gąsawa wraz ze Źninem znalazła się pod zaborem pruskim już po pierwszym rozbiorze w 1772 r. wchodząc w skład nowo utworzonego powiatu inowrocławskiego. Zniesiono wówczas podległość klasztorowi w Trzemesznie, a sama Gąsawa stała się miastem królewskim. W kolejnych latach region często zmieniał przynależność administracyjną wchodząc w skład w latach 1807-1815 Księstwa Warszawskiego, a następnie Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Wobec niepowodzeń krótkotrwałych zrywów patriotycznych, w czasie których okoliczna ludność demonstrowała patriotyczną postawę, zwrócono się w stronę pracy organicznej i pracy u podstaw. Rozwijano nowoczesne rolnictwo wprowadzając nowy system gospodarki rolnej oraz nowoczesne, bardziej wydajne metody pracy przy użyciu nowych maszyn. Jednocześnie rozpoczęła się bardziej zdecydowana walka z polskością przy pomocy Kulturkampfu, Hakaty, czy Komisji Kolonizacyjnej. Temu miał również służyć nowy podział administracyjny regionu i utworzenie powiatu żnińskiego, do którego należała Gąsawa z okolicznymi wsiami.

Wybuch I wojny światowej spowodował odrodzenie się nadziei na odzyskanie Niepodległości. Urealniło to na przełomie 1918 i 1919 r. Powstanie Wielkopolskie, w czasie którego Pałuki położone w połowie drogi pomiędzy Bydgoszczą a Poznaniem odgrywały ważną rolę. Główne walki zakończone sukcesem rozegrały się tutaj na początku stycznia 1919 r., dzięki którym Gąsawa z pobliskim Źninem oraz szerzej cała Wielkopolska znalazły się w Polsce. Ludność Gąsawy i okolicy bardzo aktywnie uczestniczyła w walkach powstańczych. Powojenne lata w odrodzonej Ojczyźnie nie były łatwe. Na przełomie lat 20. i 30. trwał wielki kryzys gospodarczy, który uniemożliwiał rozwój rolnictwa. Ważnym wydarzeniem, które zmieniło na zawsze region było odkrycie osady w Biskupinie w 1933 r. przez miejscowego nauczyciela Walentego Szwajcera, które przyczyniło się do lepszego poznania pod względem archeologicznym wielu miejscowości na Pałukach, a w konsekwencji do rozwoju turystycznego regionu. Okres międzywojenny to również czas prężnego działania różnych towarzystw i kół m.in. Koła Śpiewaczego, Sokoła, czy Ochotniczej Straży Pożarnej. Niestety na skutek zmian administracyjnych Gąsawa po blisko 550 latach straciła prawa miejskie.

II wojna światowa dla Pałuk rozpoczęła się 7 września 1939 r., kiedy wkroczyło niemieckie wojsko i bez walk zajęło region włączając Pałuki do Rzeszy Niemieckiej do Kraju Warty. Rozpoczęły się masowe aresztowania oraz prześladowania, a także egzekucje Polaków m.in. w Balczewie. Zniszczono polskie pomniki m.in. Leszka Białego, a zabytkowe kościoły w Gąsawie i Ryszewku zamieniono na magazyny zbożowe. W styczniu 1945 r. z chwilą wkroczenia wojsk sowieckich zakończyła się II wojna światowa.

Zaczęto szybko organizować polskie urzędy oraz sklepy. Uruchomiono również starą elektrownię, którą zamknięto w latach 60. kiedy okolicę podłączono do państwowej sieci energetycznej. Powstały wówczas nowe osiedla domków jednorodzinnych, zbudowano lokalne drogi, a 1 stycznia 1973 r. dokonano reformy administracyjnej tworząc gminę Gąsawa, którą zamieszkiwało ponad 3700 osób, do której należały: Biskupin, Drewno, Gąsawa, Godawy, Głowy, Komratowo, Łysinin, Marcinkowo Górne i Dolne, Oćwieka, Ryszewko i Szelejewo. Rozbudowano także rezerwat archeologiczny w Biskupinie, nadając mu obecny kształt. W ostatnich latach powstały także nowe budynki, dzięki którym Biskupin jest polskim centrum archeologii doświadczalnej. 16 września 1994 r. osadę uznano za pomnik historii Polski.

Gmina Gąsawa jest gminą, w skład której wchodzi 20 sołectw. Głównym ośrodkiem mieszkalno – administracyjno – usługowym jest Gąsawa. Cennym elementem krajobrazu kulturowego gminy jest wieś Gąsawa, która zachowała dawny układ przestrzenny typowy dla miasteczek wielkopolskich z kwadratowym rynkiem usytuowanym na osi dróg z Mogilna do Żnina i z Gniezna do Żnina. Przy Rynku zachowała się zabudowa historyczna głównie z XIX i początku XX w. W Gąsawie zachował się duży zespół tradycyjnego budownictwa murowanego. Są to głównie parterowe domy z dachem dwuspadowym ustawionym kalenicowo, pokryte dachówką ceramiczną, ale także są to dwukondygnacyjne kamienice z usługowymi parterami. Część domów została współcześnie przekształcona przez termomodernizację i wymianę stolarki okiennej na PCV, w wyniku których utraciła swoje wartości zabytkowe oraz pierwotny wygląd. Ważnymi elementami krajobrazu kulturowego, charakterystycznymi dla gminy Gąsawa są zespoły dworskie i folwarczne. Założenia stały się czynnikiem podporządkowującym układ i rozwój części wsi na terenie gminy. Większość pierwotnych schematów planistycznych została przekształcona w procesie zmian w stosunkach własnościowych, rozwoju gospodarki folwarcznej oraz współczesnych rozbudów miejscowości. Największe zmiany miały jednak miejsce po II wojnie światowej. Obecnie pierwotny układ zabudowy wsi często jest zaburzony poprzez dosyć intensywną zabudowę jednorodzinna. Znaczna większość historycznych obiektów, ujęta w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków, to zabudowa z XIX i początku XX w. Są to głównie obiekty murowane, przeważnie ceglane z ceglanym licem lub otynkowane. Na terenie gminy zachowały się także zabytki techniki reprezentowane m.in. przez: dawną cegielnię z końca XIX w. przy drodze z Biskupina do Gogółkowa. Na terenie gminy zachowały się także historyczne przykłady małej architektury w postaci krzyży i kapliczek przydrożnych będących przejawem tradycyjnej, ludowej religijności mieszkańców regionu, a także wyrazem wdzięczności za przeżycie wojen, czy uzdrowienia. Usytuowane najczęściej na rozstajach dróg, poza granicami wsi oraz w jej

obrębie. Świadectwem bogatej historii regionu są liczne cmentarze różnych wyznań. Stanowią one przykłady wielokulturowości tych terenów. Zachowane są one w różnym stanie, częściowo zupełnie nieczytelne.

W ewidencji zabytków archeologicznych ujęto 450 stanowisk, na których stwierdzono różne funkcje osadnicze. 21 zlokalizowanych na terenie Rezerwatu Archeologicznego wraz z jego otoczeniem znajduje się w rejestrze zabytków. Pozostałe obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków archeologicznych to w znacznej większości:

- osady i pozostałości osadnicze najliczniej reprezentowane przez kulturę łużycką, kulturę przeworską z okresu rzymskiego oraz osadnictwo średniowieczne
- cmentarzyska i groby najliczniej reprezentowane przez kulturę łużycką i pomorską w mniejszości przez kulturę iwieńską i kulturę grobów kloszowych.

Na terenie gminy Gąsawa występuje także obozowisko, piece wapiennicze i hutnicze, pomost, kraal i wał ziemny.

Prezentacja zasobów archeologicznych dziedzictwa kulturowego na terenie Gminy Gąsawa:

Stanowiska archeologiczne z terenu gminy Gąsawa			
Lp.	Funkcje	Liczba ogólna	W rejestrze zabytków
1	Cmentarzysko	33	3
2	Groby	9	2
3	Gródek	3	0
4	Kraal	1	1
5	Obozowisko	6	5
6	Osada	221	55
7	Piece	2	0
8	Pomost	1	0
9	Punkt osadniczy	210	0
10	Skarb	1	0
11	Ślad osadnictwa	327	8
12	Wał ziemny	1	1
13	Znalezisko luźne	25	3
14	Nieokreślone	6	0
Razem		846	78

Części stanowiskom archeologicznym przypisano więcej niż jedną funkcję.

Osadnictwo na terenie gminy Gąsawa rozwijało się głównie wokół jezior oraz cieków wodnych, szczególnie wzdłuż południowo-wschodniego brzegu jeziora Biskupińskiego, ale także innych m.in. jeziora Ostrowieckiego. Większość stanowisk archeologicznych położona

jest na otwartym polu, przez co w największym stopniu narażona jest na zniszczenie.

Teren dzisiejszej gminy Gąsawa jest jednym z najlepiej przebadanych obszarów w Polsce, wykazującym dużą aktywność osadnictwa z zachowaną ciągłością zaludnienia od paleolitu, poprzez neolit, kulturę łużycką po okres średniowiecza i czasy nowożytnie.

Badania archeologiczne na omawianym terenie prowadzone były już w okresie międzywojennym. Zapoczątkowały je badania prof. J. Kostrzewskiego, a następnie były kontynuowane w 1934 r. (Biskupin) oraz w latach 1936-1939 przez studentów Uniwersytetu Poznańskiego. Prowadzono wówczas ratownicze badania wykopaliskowe na jednym z pól w Szelejewie, a znalezione zabytki zostały przekazane do Muzeum Archeologicznego w Poznaniu. Kolejne prace były prowadzone po zakończeniu II wojny światowej.

Na terenie gminy Gąsawa największymi zagrożeniami dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych, są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia szerokopłaszczyznowych prac ziemno-budowlanych. Ze względu na specyfikę Biskupina zagrożeniem dla osady jest zanieczyszczenie środowiska, głównie wód jeziora Biskupińskiego poprzez odprowadzanie ścieków do jeziora oraz intensywna gospodarka rolna wokół osady.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych, w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Kujawsko-Pomorskiego Konserwatora Zabytków.

Z terenu gminy Gąsawa objęte ochroną konserwatorską są obiekty sakralne stanowiące wyposażenie kościołów. Są to obiekty stanowiące wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja w Gąsawie, łącznie z polichromiami oraz kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela w Chomiąży Szlacheckiej. Na terenie gminy Gąsawa działają instytucje i organizacje, które poprzez swoją działalność sprawiają, że dziedzictwo niematerialne jest obecne, pielęgnowane i kultywowane. Jednostkami kulturotwórczymi są przede wszystkim:

Gąsawska Orkiestra Dęta Pałuki

Orkiestra w Gąsawie istniała już w latach powojennych. W latach dziewięćdziesiątych władze gminy postanowiły przywrócić działalność orkiestry. Pierwszy występ Gąsawskiej Orkiestry Dętej „Pałuki” miał miejsce w 2004 roku. Gąsawscy muzycy swoimi występami uświetnili wiele uroczystości, nie tylko gminnych, ale i powiatowych.

Stowarzyszenie Sympatyków Gąsawy

Stowarzyszenie zarejestrowano w 2007 r. Skupia mieszkańców i sympatyków gminy Gąsawa. Wśród najważniejszych działań organizacji należy wymienić:

- zbiórka pieniędzy na tablicę upamiętniającą lokalnego lekarza - Gustawa Mądroczyka
- coroczna organizacja imprezy - Gąsawskie Biegi imienia Gustawa Mądroczyka
- kwesta przed cmentarzem w Gąsawie na odnowę najstarszych nagrobków
- inscenizacja upamiętniająca wizytę Napoleona w Gąsawie.

Stowarzyszenie Kobiet Wiejskich Gąsawa i Koło Gospodyń Wiejskich w Szelejewie

Koło ma za zadanie kultywowanie tradycji ludowych, podtrzymywanie zwyczajów i obrzędów, rękodzielnictwo z wykorzystaniem artystycznych form regionalnych. Tradycje Koła nawiązują do tradycji Kół Gospodyń Wiejskich formalnie kształtujących się w Polsce od 1918 r.

Gąsawska Kapela Ludowa

Zespół w repertuarze posiadający pieśni regionalne.

Ochotnicza Straż Pożarna

Na terenie gminy Gąsawa działa 6 Ochotniczych Straży Pożarnych: Gąsawa, Nowawieś Pałucka, Obudno, Szelejewo, Marcinkowo Dolne i Biskupin. Dwie pierwsze dzięki swej prężnej działalności należą do elity polskiego pożarnictwa ochotniczego wchodzą w skład Krajowego Systemu Ratowniczo Gaśniczego. Ochotnicze Straże Pożarne działające na terenie gminy Gąsawa stanowią ważny filar kultury niematerialnej regionu. Najstarsze pisemne wzmianki dotyczące działalności Ochotniczych Jednostek Pożarniczych pochodzą z 1900 roku (OSP Nowawieś Pałucka), oficjalnie przyjmuje się jednak, iż najstarszą Strażą jest OSP Gąsawa założona w 1908 roku.

Urząd Gminy Gąsawa wydaje publikacje związane z lokalnym dziedzictwem i historią. Do tej pory ukazały się m.in.:

- Kościół p. w. św. Mikołaja w Gąsawie, 2007 r.
- Monografia Gminy Gąsawa
- Przewodnik po turystyczno-przyrodniczych atrakcjach Gminy Gąsawa Region Pałuki, 2019 r.
- Gąsawa i okolica na starej widokówce, 2021 r.
- kwartalnik Gąsawska Gmina, od 2022 r.

Na terenie gminy Gąsawa, do niedawna, nieprzerwalnie funkcjonował kowal. Jego kuźnia znajduje się w Łysininie. W gminie funkcjonuje także Uniwersytet III Wieku.

Do gminnej ewidencji zabytków nieruchomych, wpisano 251 obiektów. Są to w dużej mierze

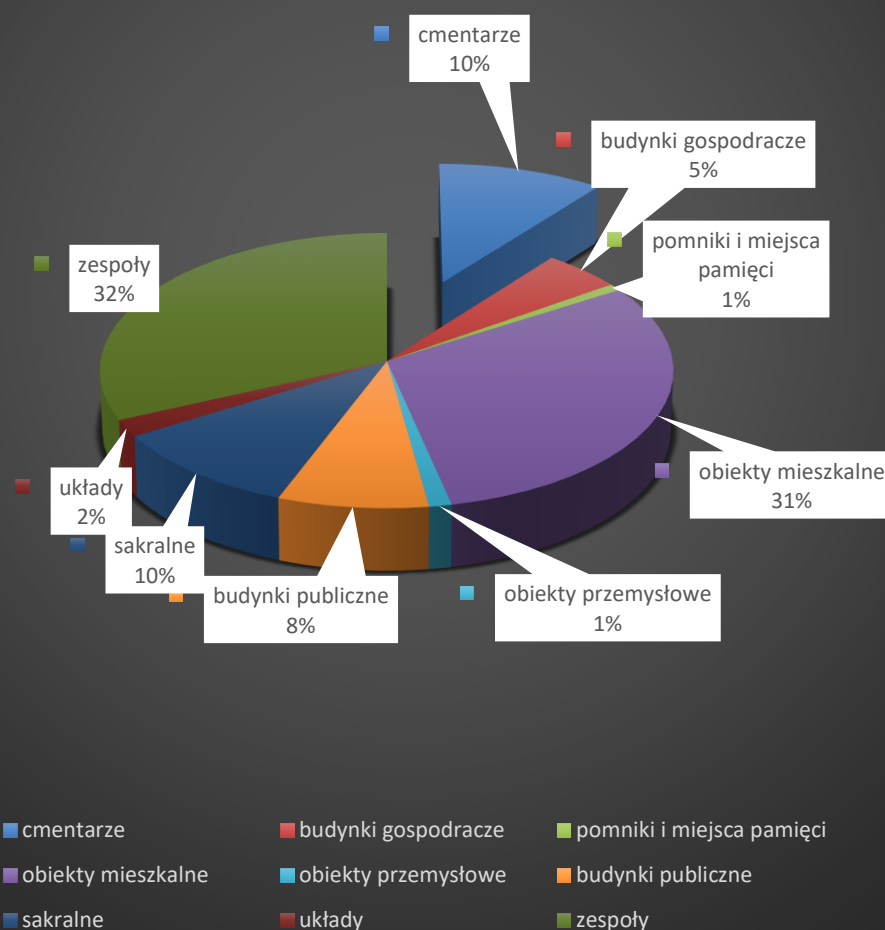
obiekty wchodzące w skład zespołów dworsko-folwarcznych, a także budynki mieszkalne pochodzące głównie z XIX i początku XX w.

Największą grupę stanowią obiekty w zespołach dworskich i folwarcznych (32%). Znajdują się w niej głównie budynki murowane z XIX i 1. połowy XX w., ale zachowały się także starsze przykłady np. zespół dworsko – parkowy w Marcinkowie Górnym z XVIII w.

Kolejną bardzo liczną grupą ujętą w ewidencji są budynki mieszkalne (31%), pochodzą z XIX i początku XX w. Ich stan zachowania jest bardzo zróżnicowany. Na terenie gminy zachowało się także wiele cmentarzy różnych wyznań (10%). Reprezentowane przez m.in. cmentarz parafialny w Gąsawie, gdzie zachowało się najwięcej historycznych nagrobków, na czele z kaplicami grobowymi m.in. rodziny Korzbóg-Tuchołków czy Brochowiczów-Połędzkich ujętymi indywidualnie w gminnej ewidencji. Na terenie gminy znajdują się także cmentarze ewangelickie, ze szczątkowo zachowanymi nagrobkami oraz miejsce po cmentarzu żydowskim.

Pełne zestawienie z podziałem a poszczególne grupy przedstawiono na poniższym wykresie.

Zabytki nieruchome w gminnej ewidencji zabytków wg kategorii NID

Na terenie gminy znajdują się obiekty, które należałoby uznać za wyjątkowo wyróżniające się na tle wszystkich zabytków, zarówno wpisanych do rejestru, jak i gminnej ewidencji zabytków. Stanowią one elementy rozpoznawalne przez społeczeństwo nie tylko w skali regionu. Do takich „wizytówek” gminy niewątpliwie zaliczyć należy:

Rezerwat archeologiczny w Biskupinie

Muzeum Archeologiczne w Biskupinie, fot. K. Wrzeński

Osada Biskupińska fot. J. Mielcarzewicz

Najbardziej znanym zabytkiem archeologicznym jest bez wątpienia osada obronna kultury łużyckiej w Biskupinie. Została odkryta pod wodami jeziora Biskupińskiego w 1933 r. przez miejscowego nauczyciela Walentego Szwajcera. Poinformował on o znalezisku prof. Józefa Kostrzewskiego z Poznania, który razem z prof. Zdzisławem Rajewskim zorganizował w następnym roku szeroko zakrojone badania archeologiczne. Korzystano w tym czasie z najnowocześniejszego sprzętu i niekonwencjonalnych metod m.in. wykonywano zdjęcia z balonu oraz prowadzono badania pod wodą. Prowadzono badania interdyscyplinarne oraz archeologię eksperymentalną. W czasie II wojny światowej badania w Biskupinie były prowadzone przez prof. Hansa Schleifa, które miały wykazać jej pragermańskość. Po zakończeniu wojny pracami kierował Rajewski, z inicjatywy którego w 1950 r. utworzono w Biskupinie muzeum, a w latach 70. rezerwat archeologiczny ze współczesnymi, pełnowymiarowymi rekonstrukcjami. 16 września 1994 r. osada w Biskupinie została uznana za pomnik historii Polski.

Najbardziej rozpoznawalną częścią rezerwatu jest osada obronna kultury łużyckiej z przełomu epok brązu i żelaza, datowana na podstawie badań dendrochronologicznych na lata 747-722 p.n.e. Osada składała się ze 106 domów ułożonych w 13 rzędach rozdzielonych ulicami. Całość otoczona była drogą okrężną z wałem obronnym o szerokości 3 m u podstawy, wypełnionym drewnianymi skrzyniami z piaskiem i kamieniami, budowanych w technice zrębowej. Osada usytuowana na wyspie skomunikowana była z lądem za pomocą pomostu z bramą z dwuskrzydłowymi wrotami u wejścia. Na terenie osady znajdują się rekonstrukcje pomostu, bramy, kilku odcinków wału, falochron, dwa rzędy chat oraz ulica.

Rezerwat archeologiczny o powierzchni ok. 38 ha jest jednym z największych w Europie.

Poza osadą obronną znajdują się tutaj również inne rekonstrukcje:

- obozowisko łowców i zbieraczy - rekonstrukcja stanowiska sprzed ok. 8 tys. lat, jako jedyna nie jest zlokalizowana w bezpośrednim sąsiedztwie śladów osadnictwa,
- osada pierwszych rolników - rekonstrukcja neolitycznej osady sprzed ok. 6 tys. lat w postaci tzw. długiego domu. Pierwsze badania archeologiczne prowadzone były tutaj w latach 50. XX w., a następnie w latach 2011-2012. Na ich podstawie wzniesiono dwa domy na planie wydłużonego trapezu zamieszkiwane najprawdopodobniej przez kilka rodzin. W sąsiedztwie znajduje się źródło wody, które pełniło rolę kultową,

- rekonstrukcja dwóch grobów skrzynkowych z V w. p.n.e. z terenu Nowejwsi Pałuckiej oraz Świątkowa,
- wioska piastowska - rekonstrukcja kilkunastu domostw o funkcji usługowo-rzemieślniczej usytuowanych wokół placu z paleniskiem, w sąsiedztwie niewielkiego grodu na półwyspie biskupińskim z X-XI w. Badania archeologiczne były prowadzone na tym terenie przed II wojną światową oraz w latach 1949-1954, 1986 i 2012-2013.

Na terenie rezerwatu znajduje się również chata pałucka wpisana do rejestru zabytków z przełomu XVIII i XIX w. Zachowana jest w dobrym stanie.

Chata pałucka, fot. Archiwum Urzędu Gminy

Kolejka Wąskotorowa, która kursuje na trasie Żnin-Wenecja -Biskupin-Gąsawa, fot. J. Mielcarzewicz

Kościół pw. św. Mikołaja w Gąsawie *modrzewiowy drewniany kościół perelka sztuki sakralnej.*

Niepozorny z zewnątrz, wewnątrz urzeka barokowymi malowidłami.

Gąsawa jako osada targowa została wymieniona w XII w. jako własność klasztoru kanoników regularnych w Trzemesznie. Parafia została erygowana wcześniej na przełomie XI i XII w. Pierwszy kościół istniał na skrzyżowaniu szlaków prowadzących ze Żnina i Trzemeszna do Biskupina i Rogowa. Kolejne przywileje dla kościoła potwierdzali Przemysław I (1251 r.), Przemysław II (1292 r.) i Kazimierz Wielki (1368 r.). Pierwotna budowla została zniszczona w 1655 r. podczas wojen szwedzkich.

Obecny kościół został wzniesiony w 1674 r. staraniem opata trzemeszeńskiego Kazimierza Brzechwy. W 1690 r. nastąpiła jego konsekracja. W następnym stuleciu (1764 r.) powstaje dzwonnica oraz szkoła (niezachowana), a w 1815 r. plebania na miejscu wcześniejszej z przełomu XVII i XVIII w. Rok później została ufundowana okrągła kaplica pw. św. Antoniego mieszcząca w podziemiu kaplicę grobową, przylegającą do kościoła od strony północnej. W latach 1855-56 staraniem ks. Teofila Kegela odnowiono świątynię zmieniając pokrycie z gontu na łupkę. W okresie międzywojennym odnowiono wnętrze oraz rozbudowano plebanię. W czasie II wojny światowej kościół służył jako magazyn zbożowy. W 1948 r. wykonano nową polichromię autorstwa Władysława i Kazimierza Drapiewskich oraz Józefa Tajcherta. W 1999 r. odkryto pod grubą warstwą tynku, jak się później okazało, jeden z największych zespołów barokowych polichromii w Polsce, które w następnych latach do

2006 r. były odślaniane i konserwowane przez studentów Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Zespół kościoła zachowany jest w dobrym stanie.

Kościół pw. św. Marii Magdaleny w Ryszewku

Wieś położona jest przy starej drodze ze Żnina do Gniezna. Pierwsze wzmianki o kościele pochodzą z XIV w. kiedy świątynia jest wzmiankowana jako kościół filialny parafii w Gąsawie. Od połowy następnego stulecia był siedzibą samodzielnej parafii. Obecną świątynię wzniesiono na miejscu wcześniejszej, również drewnianej, zbudowanej przed 1678 r. z fundacji opata trzemeszeńskiego Macieja Mias(t)kowskiego. Obecny kościół powstał w 1727 r. lub 1788 r., kiedy miała miejsce jego konsekracja. W 1860 r. wzniesiono wieżyczkę na sygnaturkę, a w 1892 r. ufundowano organy. W latach 1911 i 1936 przeprowadzono odnowienie kościoła. W czasie II wojny światowej użytkowany jako magazyn zbożowy. Ostatnie prace konserwatorsko-restauratorskie miały miejsce w latach 50. XX w. oraz w 1997 r. Kościół zachowany jest w dobrym stanie.

Z terenu gminy Gąsawa objęte ochroną konserwatorską są obiekty sakralne stanowiące wyposażenie kościołów. Są to obiekty stanowiące wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja w Gąsawie oraz wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela w Chomiędzy Szlacheckiej.

Dwór w Łysininie

Dwór w Łysininie został wzniesiony w 1914 r. lub 1926 r. dla Antoniego Michalskiego, właściciela majątku. Po II wojnie światowej budynek upaństwowiono i ulokowano w nim szkołę rolniczą, a następnie siedzibę Zakładu Rybackiego. Dwór zachowany jest w dość dobrym stanie.

Dwór w Gogółkowie

Dwór w Gogółkowie został wzniesiony na pocz. XX w. prawdopodobnie dla Walentego Michalskiego, właściciela majątku. W 1922 r. budynek został przebudowany, o czym świadczy data w szczycie. Dobudowano wówczas jednoosiową część zachodnią oraz zmieniono wnętrza i elewacje. Dwór położony jest przy drodze prowadzącej do Gąsawy. Po jego południowej stronie znajdują się dawne zabudowania folwarczne. Zespół zachowany jest w złym stanie, dwór wymaga prac remontowych.

Tartak, dawna cegielnia w Gogółkowie

Cegielnia w Gogółkowie powstała w końcu XIX w. prawdopodobnie z inicjatywy właściciela majątku Walentego Michalskiego. Charakterystyczny owalny kształt budynku podyktowany był specyficzną funkcją jaką pełnił tj. wypalania cegieł i ich składowania. Po 1945 r. majątek przejęła Spółdzielnia Produkcyjna „Przyszłość”, która kontynuowała produkcję do lat 70. kiedy postanowiono zaadaptować budynek na tartak. Naprawiono wówczas więźbę dachową oraz wzniesiono nowe, murowane pomieszczenia. Budynek dawnej cegielni jest w złym stanie, wymaga pilnych prac remontowo-konserwatorskich.

Zespół pałacowo-parkowy w Obudnie

Pałac w Obudnie został wzniesiony w poł. XIX w. dla Sylwestra Paruszeńskiego, ówczesnego właściciela. Po II wojnie światowej majątek znacjonalizowano i stał się siedzibą PGRu. Skuto wówczas bogatą sztukaterię dekorującą elewację pałacu. Obecnie budynek jest dzierżawiony przez prywatne

osoby. Dwór zachowany jest w średnim stanie.

Zespół dworski w Chomiąży Szlacheckiej

Dwór w Chomiąży Szlacheckiej został wzniesiony w 2. ćw. XIX w. z inicjatywy ówczesnego właściciela Józefa Sulerzyskiego. W 1934 r. przebudowano elewację południową. Powstała wówczas weranda oraz wystawka z tympanonem. Zmieniono również poddasze, stolarkę okienną oraz drzwiową. W kolejnych latach budynek często zmieniał właścicieli, aż do 1946 r. kiedy majątek został znacjonalizowany, a sam dwór przekazany Dyrekcji Lasów Państwowych, a następnie PGR w Cerekwicy, służąc jako ośrodek kolonijny dla dzieci. Po zmianach ustrojowych w 1990 r. budynek sprzedano prywatnemu właścicielowi, który przystąpił do generalnego remontu i urządził w nim luksusowy ośrodek hotelowy dostawiając do budynku z dwóch stron nowe pawilony mieszczące basen oraz restaurację. Naprzeciwko dworu wzniesiono również współczesny budynek. Zespół po pracach adaptacyjnych, zachowany jest w dobrym stanie.

Zespół dworski w Marcinkowie Dolnym

Dwór w Marcinkowie Dolnym został wzniesiony w 4. ćw. XIX w. prawdopodobnie dla Stanisława Jasińskiego, ówczesnego właściciela. W 1902 r. budynek uległ rozbudowie, w czasie której dobudowano ryzalit oraz wystawkę. W 1924 r. dobudowano z kolei boczne skrzydło. Po 1945 r. dworem administrował Ośrodek Kultury Polskiej, a następnie Zespół Gospodarstw Rolnych. Obecnie zespół dworski przeszedł w posiadanie potomków właścicieli. Dwór zachowany jest w średnim stanie.

Zespół dworski w Marcinkowie Górnym

Dwór w Marcinkowie Górnym został wzniesiony dla Ignacego Zdębińskiego w XVIII w. na miejscu wcześniejszego drewnianego, którego najstarszy opis pochodzi z 1679 r. Budynek został rozbudowany

przez rodzinę Karskich w 1. ćw. XIX w. Wzniesiono wówczas dwie oficyny, a w 2. ćw. XIX w. powstała trzecia. Po wojnie majątek został znacjonalizowany. W latach 2009-2010 budynek przeszedł generalny remont i pełni funkcję hotelową.

Barokowy dwór o skromnych cechach stylowych położony jest po północno-zachodniej stronie drogi prowadzącej z Gąsawy do Rogowa, w otoczeniu parku z bramą przedstawiającą dwóch wojowników wg projektu Jakuba Juszczaka autora pomnika Leszka Białego, który powstał w 1927 r. na pamiątkę śmierci księcia w Marcinkowie. Dwór zachowany jest w dobrym stanie.

ZABYTKI NIERUCHOME WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW

l.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Nr rejestru	Data wpisu	Stan zachowania
1	Biskupin	na terenie Rezerwatu Archeologicznego	Drewniany dom wąskofrontowy, podcieniowy z Pałuk	A/1625	24.01.2013 r.	dobry
2	ChomiąŜa Szlachecka	ChomiąŜa Szlachecka 2	ZałoŜenie dworsko-parkowe: • dwór • park • stajnia	A/1139	23.10.1991 r.	dobry
3		ChomiąŜa Szlachecka 1	Kościół rzymskokatolicki parafialny pw. Ŝw. Jana Chrzciciela z 1831 r.	A/1774	30.04.2020 r.	dobry
4	Gąsawa	ul. Źnińska 1	Kościół parafialny p.w. Ŝw. Mikołaja	A/238	14.03.1933 r.	dobry
5	Gogółkowo	Gogółkowo 16	Dwór	A/1074	21.10.1994 r.	Ŝredni
6		Gogółkowo	Cegielnia, ob. tartak	A/1145	25.10.1995 r.	zły
7	Łysinin	Łysinin 53	Dwór	A/1288	10.12.1990 r.	dobry
8	Marcinkowo Dolne	Marcinkowo Dolne 2	ZałoŜenie dworsko-parkowe	A/1440	15.06.1985 r.	Ŝredni
9	Marcinkowo Górne	Marcinkowo Górne 1	ZałoŜenie dworsko-parkowe: • dwór • park	A/1005	03.05.1966 r.	dobry
			Zespół folwarczny: • oficyna • oficyna • oficyna, tzw. Domek		10.06.1987 r.	Ŝredni
10	Obudno	Obudno 1	ZałoŜenie dworsko-parkowe	A/1187	15.06.1985 r.	Ŝredni
11	Ryszewko		Kościół parafialny p.w. Ŝw. Marii Magdaleny, dzwonnica	A/788	14.03.1933 r.	dobry

ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW

Rezerwat archeologiczny Biskupin został uznany za Pomnik Historii zarządzeniem Prezydenta RP z 8 września 1994 roku. Odkrycie osady obronnej w Biskupinie jest jednym z najważniejszych w dziejach polskiej i europejskiej archeologii. Wynika to z faktu przetrwania do naszych czasów (z racji korzystnego kontekstu środowiskowego) prawie kompletnych konstrukcji drewnianych tak wielkiej osady, z tak odległej przeszłości. Wobec spotykanej na ogół znikomości i fragmentaryczności materiału archeologicznego na naszych ziemiach Biskupin jest sam w sobie odrębną jakością.

Biskupin - osada przedstawia również koncepcję zwartej, obronnej zabudowy i jest przykładem myśli protourbanistycznej, choć niekontynuowanej w następnych wiekach. Odkrycie to, obok wielkiego poszerzenia wiedzy o pradziejach naszego kraju dało również impuls do rozwoju metodyki, technik wykopaliskowych, rozwoju m.in. archeologii doświadczalnej. Znaczna partia obiektu pozostaje przy tym nadal niezniszczona i nienaruszona badaniami, stanowiąc obszar dla odkryć przyszłych pokoleń. Wspomnieć należy tu również o niebagatelnej roli Biskupina w popularyzacji badań archeologii Polski. W swojej skali z okresu pradziejów nie posiada odpowiedników w Polsce i na świecie, porównywalne jest do osad palowych z neolitu w Szwajcarii czy Pompejów z Włoch reprezentujących cywilizację rzymską, ale z innych okresów rozwoju kultury.

Cały obszar Rezerwatu archeologicznego w Biskupinie wpisany został do rejestru zabytków na podstawie decyzji z dnia 16 listopada 1995 r., nr rejestru C/147. W latach kolejnych rozszerzono ochronę konserwatorską wpisując do rejestru otoczenie pod numerem rejestru C/164.

Poniżej zestawienie stanowisk archeologicznych, które zlokalizowane są na obszarze objętym ochroną konserwatorską.

l.p.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr Stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu	Chronologia	Kultura	Nr rejestru zabytków
1	Biskupin	44-35	2	2	osada		kultura pucharów lejkowatych	C/148
			2	2	osada	okres halszacki	kultura łużycka	
			2	2	osada	wczesne średniowiecze		
2	Biskupin	44-35	4	3	osada obronna	okres halszacki	kultura łużycka	C/148
			4	3	osada	okres wpływów rzymskich	kultura przeworska	
			4	3	osada	wczesne średniowiecze		
			4	3	gródek	wczesne średniowiecze		
3	Biskupin	44-35	5	4	śląd osadnictwa		kultura pucharów lejkowatych	C/148
			5	4	wał ziemny	okres halszacki	kultura łużycka	
4	Biskupin	44-35	6+6a	5+6	osada	neolit		C/148
			6+6a	5+6	osada		kultura pucharów lejkowatych	

			6+6a	5+6	osada	okres halsztacki	kultura łużycka	
			6+6a	5+6	osada	VII-IX w.	wczesne średniowiecze	
5	Biskupin	44-35	7	7	osada		kultura ceramiki wstęgowej rytej	C/148
			7	7	osada	okres wpływów rzymskich	kultura przeworska	
			7	7	osada	wczesne średniowiecze		
6	Biskupin	44-35	14	12	ślad osadnictwa	mezolit	kultura kundajska	C/148
			14	12	ślad osadnictwa	epoka brązu	grupa iwieńska	
			14	12	osada	okres halsztacki	kultura łużycka	
			14	12	ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze		
7	Biskupin	44-35	15+15a	13+14	obozowisko		kultura świderska	C/148
			15+15a	13+14	osada		kultura ceramiki wstęgowej rytej	
			15+15a	13+14	grób szkieletowy		kultura lendzielska	

			15+15a	13+14	osada		kultura pucharów lejkowatych	
			15+15a	13+14	osada	okres halsztacki	kultura łużycka	
			15+15a	13+14	osada	okres wpływów rzymskich	kultura przeworska	
			15+15a	13+14	osada	wczesne średniowiecze		
8	Biskupin	44-35	18	16	osada		kultura ceramiki wstęgowej rytej	C/148
			18	16	osada	okres halsztacki	kultura łużycka	
			18	16	cmmentarzyska ciałopalne	okres halsztacki/wczesny okres lateński	kultura pomorska	
			18	16	osada	wczesne średniowiecze		
9	Biskupin	45-35	2	1	obozowisko	mezolit		C/148
			2	1	osada	neolit	kultura amfor kulistych	

			2	1	osada	okres halsztacki/wczesny okres lateński	kultura łużycka	
			2	1	osada	wczesne średniowiecze		
10	Biskupin	45-35	2a	2	osada	neolit	kultura amfor kulistych	C/148
			2a	2	śląd osadnictwa	neolit	kultura ceramiki sznurowej	
			2a	2	kraal	wczesna epoka brązu	kultura iwieńska	
			2a	2	osada	okres halsztacki/wczesny okres lateński	kultura łużycka	
			2a	2	osada	X-XII w.		
11	Biskupin	45-35	3	3	osada	neolit	kultura amfor kulistych	C/148;
			3	3	osada	wczesna epoka żelaza	kultura łużycka	
			3	3	osada	X/XI w.		
12	Biskupin	45-35	17	6	obozowisko	paleolit/mezolit		C/148

			17	6	osada	neolit	kultura pucharów lejkowatych; kultura amfor kulistych	
			17	6	osada	wczesna epoka brązu	kultura iwieńska	
			17	6	osada	okres halsztacki	kultura łużycka	
			17	6	osada	wczesna epoka żelaza	kultura pomorska	
			17	6	cmentarzysko	późny okres lateński	kultura przeworska	
			17	6	osada	VIII-XIII w.		
13	Biskupin	45-35	17a	7	ślad osadnictwa	wczesna epoka brązu		C/148
			17a	7	osada	okres halsztacki	kultura łużycka	
			17a	7	cmentarzysko	późny okres lateński	kultura przeworska	
			17a	7	osada	późne średniowiecze		
14	Biskupin	45-35	18	8	obozowisko	mezolit		C/148
			18	8	osada	neolit	KL-P	
			18	8	osada	wczesna epoka brązu	kultura iwieńska	

			18	8	osada	epoka brązu/wczesny okres lateński	kultura łużycka	
			18	8	cmentarzysko	wczesna epoka żelaza	kultura pomorska	
			18	8	osada	wczesne średniowiecze		
15	Biskupin	45-35	20	9	osada	neolit		C/164
			20	9	osada	okres halsztacki	kultura łużycka	
			20	9	osada	wczesne średniowiecze		
16	Biskupin	45-35	21	10	osada	X/XI w.		C/164
17	Biskupin	45-35	24	12	znalezisko luźne	mezolit	kultura kundajska	C/164
			24	12	znalezisko luźne	neolit		
			24	12	śląd osadnictwa		kultura łużycka	
18	Biskupin	45-35	28	13	znalezisko luźne		kultura łużycka	C/164
19	Godawy	44-35	1	114	osada		kultura pucharów lejkowatych	C/148
			1	114	osada		kultura łużycka	
			1	114	osada	późny okres lateński	kultura przeworska	
			1	114	grób szkieletowy			

			1	114	osada	wczesne średniowiecze		
20	Godawy	44-35	1a	115	osada	okres lateński	kultura przeworska	C/148
21	Godawy	44-35	3	117	śląd osadnictwa	paleolit schyłkowy	kultura świderska	C/148
			3	117	osada		kultura pucharów lejkowatych	
			3	117	osada	okres lateński	kultura pomorska	
			3	117	osada	okres wpływów rzymskich	kultura przeworska	
			3	117	osada	wczesne średniowiecze		

Wykaz dokumentów załączonych do wniosku:

Na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2001 r. w sprawie trybu postępowania przy składaniu wniosków dotyczących tworzenia, łączenia, dzielenia, znoszenia i ustalania granic gmin, nadawania gminie lub miejscowości statusu miasta, ustalenia i zmiany nazw gmin i siedzib ich władz oraz dokumentów wymaganych w tych sprawach (Dz. U. z 2014r., poz. 310) do wniosku dołącza się następujące dokumenty:

1. Uchwała Nr LII/327/2023 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 5 stycznia 2023 r. w sprawie podjęcia procedury związanej z nadaniem miejscowości Gąsawa statusu miasta;
2. Uchwała Nr LII/328/2023 Rady Gminy w Gąsawie z dnia 5 stycznia 2023 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji społecznych z mieszkańcami Gminy Gąsawa w sprawie nadania miejscowości Gąsawa statusu miasta;
3. Zarządzenie Nr 447/2023 Wójta Gminy Gąsawa z dnia 27 stycznia 2023 r. w sprawie ustalenia szczegółowych zasad, wzoru ankiety oraz składu zespołu konsultacyjnego do przeprowadzenia konsultacji społecznych z mieszkańcami Gminy Gąsawa dotyczących nadania miejscowości Gąsawa statusu miasta;
4. Protokół z wyników konsultacji społecznych dotyczących nadania miejscowości Gąsawa statusu miasta. z mieszkańcami w podziale na jednostki pomocnicze gminy uwzględniające liczbę osób uprawnionych do głosowania, liczbę osób, które wzięły udział w konsultacjach, oraz liczbę oddanych głosów popierających, przeciwnych i wstrzymujących się.
5. Zaświadczenie Starosty Żnińskiego potwierdzające zgodność danych, o których mowa ust. 1 pkt 3 z operatem ewidencyjnym, tj. powierzchni terenu miejscowości Gąsawa oraz gminy Gąsawa: w hektarach, z wyszczególnieniem obrębów ewidencyjnych w odniesieniu do całej gminy oraz w hektarach do części setnych, całego obrębu ewidencyjnego Gąsawa, gmina Gąsawa.
6. Mapa topograficzna w skali 1:50 000 z zaznaczeniem dotychczasowych granic gminy.
7. Mapa topograficzna w skali 1:10 000 z zaznaczeniem dotychczasowych granic gminy.
8. Opinia Głównego Geodety Kraju potwierdzająca zgodność przebiegu granic Gminy Gąsawa z rejestrem granic i powierzchni jednostek zasadniczego podziału terytorialnego kraju.
9. Pismo Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy w/s informacji dotyczącej struktury zatrudnienia w gminie.
10. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w Gminie Gąsawa – płyta CD.

11. Wypis z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
12. Wykaz ulic w miejscowości Gąsawa.
13. Publikacje dotyczące gminy Gąsawa (książki, monografie, albumy, foldery, widokówki 12 sztuk).